

Využití multikulturní výchovy při edukační práci v mateřských školách ve Zlínském kraji

Kateřina Pastierčinová

Bakalářská práce
2016

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií
Ústav pedagogických věd
akademický rok: 2015/2016

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Kateřina Pastierčinová**
Osobní číslo: **H13185**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**
Forma studia: **kombinovaná**

Téma práce: **Využití multikulturní výchovy při edukační práci v mateřských školách ve Zlínském kraji**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.
Vymezení terminologie a teoretických východisek z oblasti multikulturní výchovy, sociální pedagogiky a předškolního vzdělávání.
Příprava metodiky empirické části, zpracování projektu výzkumu a stanovení výzkumného problému.
Realizace kvantitativního výzkumu formou dotazníku.
Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.
Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

PRŮCHA, Jaroslav. Multikulturní výchova: příručka (nejen) pro učitele. Praha: Triton, 2011. ISBN 978-80-7387-502-2.

ČERMÁKOVÁ, Jarmila. a kol. Ty+Já=kamarádi: hry, básničky, pohádky a teorie podporující multikulturní výchovu. Praha: ISV, 2000. ISBN 80-85866-76-5.

GULOVÁ, Lenka.; ŠTĚPAŘOVÁ, Ema. (ed.). Multikulturní výchova v teorii a praxi. Brno: Katedra sociální pedagogiky Pedagogické fakulty MU v Brně a Kabinet multikulturní výchovy při Pedagogické fakultě MU v Brně ve spolupráci s MSD, spol. s.r.o., 2004. ISBN 80-86633-14-4.

BALVÍN, Jaroslav. Pedagogika, andragogika a multikulturalita. Praha: Radix, 2012. ISBN 978-80-86798-07-3.

CHRÁSKA, Miroslav. Metody pedagogického výzkumu. Praha: Grada Publishing, 2007. ISBN 978-80-247-1369-4.

Vedoucí bakalářské práce:

doc. PhDr. Mgr. Jaroslav Balvín, CSc.

Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce:

6. ledna 2016

Termín odevzdání bakalářské práce:

27. dubna 2016

Ve Zlíně dne 6. ledna 2016

doc. Ing. Anežka Lengalová, Ph.D.
děkanka

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3²⁾;
- podle § 60³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci – nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně ...26.4.2016

.....

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlídí k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Tato bakalářská práce se zabývá využitím multikulturní výchovy při edukační práci v mateřských školách. Teoretická část pojednává o vztahu multikulturní výchovy a sociální pedagogiky, výchově v předškolním věku a začlenění multikulturní výchovy do školního vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání. V praktické části se čtenář dozví současný stav vedení pedagogů dětí v mateřských školách k multikulturní výchově a jejím začleněním do školního vzdělávacího programu.

Klíčová slova: multikulturní výchova, školní vzdělávací program, edukace, sociální pedagogika, předškolní vzdělávání

ABSTRACT

This bachelor thesis deals with the usage of multicultural education within the educational work in kindergartens. The theoretical part focuses on the relation between multicultural education and social pedagogy; it also deals with the education at preschool age and integration of the multicultural education into the educational programme for preschool education. In the practical part the reader learns about the current situation of how are children in kindergartens lead to the multicultural education by the teachers and also about the integration of the multicultural education into the school educational programme.

Keywords: multicultural education, school educational programme, education, social pedagogy, preschool education

Chtěla bych poděkovat svému vedoucímu bakalářské práce doc. PhDr. Mgr. Jaroslavu Balvínovi, CSc. za jeho odborné vedení a cenné rady při vzniku této práce.

Také chci poděkovat pedagogům mateřských škol, kteří byli ochotni obětovat svůj čas na vyplnění dotazníků pro účely výzkumu.

Především děkuji své rodině a příteli, kteří mě po celou dobu studia podporovali a vycházeli vstříc.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské/diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD.....	9
I TEORETICKÁ ČÁST.....	11
1 TEORETICKÁ VÝCHODISKA A ZÁKLADNÍ POJMY.....	12
1.1 O STAVU ZKOUMÁNÍ V DOMÁCÍ LITERATUŘE, ZAHRANIČNÍ A CIZOJAZYČNÉ.....	12
1.2 VZTAH MULTIKULTURNÍ VÝCHOVY K SOCIÁLNÍ PEDAGOGICE	14
1.3 ZÁKLADNÍ POJMY POUŽITÉ V PRÁCI.....	18
2 ŠKOLNÍ VZDĚLÁVACÍ PROGRAM A MULTIKULTURNÍ VÝCHOVA.....	21
2.1 ŠKOLNÍ VZDĚLÁVACÍ PROGRAMY A JEJICH ROLE V EDUKACI V MATEŘSKÝCH ŠKOLÁCH.....	21
2.2 TVORBA ŠKOLNÍHO VZDĚLÁVACÍHO PROGRAMU SE ZAMĚŘENÍM NA MULTIKULTURNÍ VÝCHOVU	22
2.3 ZAČLENĚNÍ MULTIKULTURNÍ VÝCHOVY DO ŠKOLNÍHO VZDĚLÁVACÍHO PROGRAMU A JEJÍ REALIZACE	24
3 MULTIKULTURNÍ VÝCHOVA A SOCIÁLNÍ PEDAGOGIKA V APLIKACI NA DĚTI PŘEDŠKOLNÍHO VĚKU	27
3.1 VÝCHOVA V PŘEDŠKOLNÍM VĚKU	27
3.2 MULTIKULTURNÍ VÝCHOVA A MATEŘSKÁ ŠKOLA.....	29
3.3 MULTIKULTURNÍ VÝCHOVA JAKO PRŮŘEZOVÉ TÉMA V MATEŘSKÝCH ŠKOLÁCH.....	31
II PRAKTICKÁ ČÁST	33
4 CÍLE, METODY VÝZKUMU A SBĚR DAT	34
4.1 VÝZKUMNÝ CÍL	34
4.2 VÝZKUMNÉ OTÁZKY	35
4.3 STANOVENÍ HYPOTÉZ	35
4.4 VÝZKUMNÝ SOUBOR A ZPŮSOB JEHO VÝBĚRU.....	36
4.5 TECHNIKA SBĚRU DAT	36
4.6 ČASOVÝ PRŮBĚH	37
4.7 METODA ANALÝZY DAT	37
5 VÝSLEDKY VÝZKUMU.....	38
5.1 INTERPRETACE ZÍSKANÝCH DAT.....	39
5.2 ODPOVĚDI NA VÝZKUMNÉ OTÁZKY A HYPOTÉZY	53
5.3 DOPORUČENÍ PRO PRAXI.....	57
ZÁVĚR	59
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	60
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK.....	62
SEZNAM GRAFŮ	63
SEZNAM TABULEK.....	64
SEZNAM PŘÍLOH.....	65

ÚVOD

„Každý člověk má ke své pravdě svá poznání, své důvody, své kořeny, ale to ho neopravňuje vidět v jiné pravdě jiného člověka důvod k nenávisti.“ *Jiří Menzel*

Každý člověk odněkud pochází, žije v nějaké zemi, přebírá kulturu své země, je ovlivněn morálními hodnotami a pochází ze společenství, na které je zvyklý.

V dnešní době dochází stále více k migracím lidstva na celém světě. Děti tak přicházejí stále více do styku s lidmi různých kultur a etnik. Aby nebyly v pozdějším věku překvapeny, že existují lidé jiné národnosti, proto je potřeba je seznamovat s těmito fakty už v předškolním věku.

Soužití lidí různých ras a kultur na jednom území je stejně staré jako lidstvo samo, přesto je tento společný život častým zdrojem konfliktů. Stále více se s touto problematikou setkáváme, neboť nás k tomu současná situace na světě nutí.

Začlenění multikulturní výchovy do vzdělávání dětí v mateřských školách je v dnešní době velmi významné. Při edukační práci připravujeme děti na budoucí život. Chceme, aby svět, ve kterém budou žít, byl lepší, než ten, ve kterém žijeme my. Proto bychom neměli zapomínat na to, že je to jejich budoucnost, kterou aktivně spoluvytvářejí. Musíme si klást otázku, zda jsou obsahy výchovy a výchovné metody takové, aby se dnešní děti mohly na svou budoucí aktivní pozici připravit a naplňovat ji. Při vytváření školních vzdělávacích programů nesmíme zapomínat na to, že to není jeden neměnný uzavřený celek, ale že si jej můžeme přizpůsobovat aktuální situaci, reagovat na vývoj kolem nás a umožnit tím dětem seznámit se s ním.

V teoretické části definuji základní pojmy vyskytující se v multikulturní výchově, zabývám se zahraniční, cizojazyčnou a domácí literaturou, dále vztahem sociální pedagogiky k multikulturní výchově a jejich aplikace na děti předškolního věku. Ve své bakalářské práci popisuji také školní vzdělávací program zaměřený na multikulturní výchovu.

Praktická část obsahuje vyhodnocení výzkumu, ve kterém se zabývám začleněním multikulturní výchovy do školního vzdělávacího programu. Výzkum proběhl formou dotazníkového šetření u pedagogů a ředitelů mateřských škol ve Zlínském kraji.

Cílem mé bakalářské práce je:

- zmapovat využití MKV zařazené do ŠVP pro předškolní vzdělávání
- formou dotazníků získat přehled o začlenění MKV do ŠVP pohledem pedagogů v MŠ ve Zlínském kraji

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 TEORETICKÁ VÝCHODISKA A ZÁKLADNÍ POJMY

V první kapitole této bakalářské práce se zabýváme teoretickými poznatky v problematice multikulturní výchovy v mateřských školách. Představíme si české, ale i zahraniční autory, kteří ve svých knihách popisují problematiku multikulturní výchovy a sociální pedagogiky. Poté se zaměříme na sociální pedagogiku z obecného hlediska a jejím vztahem k multikulturní výchově. A v neposlední řadě zprostředkujeme základní pojmy z oblasti multikulturní výchovy.

1.1 O stavu zkoumání v domácí literatuře, zahraniční a cizojazyčné

O sociální pedagogiku a multikulturu se zajímá mnoho autorů domácích i zahraničních, kteří tento obor popisují jinak. Pokusíme se tedy vytvořit seznam autorů, jež sociální pedagogiku a multikulturu zkoumají a popisují ji. V následující části kapitoly je uvedeno mnoho autorů, kteří se ve svých publikacích o tomto tématu zmiňují, pro účely zpracování teoretických poznatků této práce jsou využity pouze některé z nich.

Domácí literatura:

- ALLPORT, G., 2004. *O povaze předsudků*. Praha: Prostor. ISBN 80-7260-125-3.
- BALVÍN, J. a kol. *Metody výchovy a vzdělávání ve vztahu k národnostním menšinám*. Praha, 2005. ISBN 80-902972-8-9.
- BALVÍN, J., 2012. *Pedagogika, andragogika a multikultura*. Praha: Hnutí. ISBN 978-80-86798-07-3.
- BURYÁNEK, J. a kol. *Interkulturní vzdělávání – příručka nejen pro středoškolské pedagogy*. Praha: Člověk v tísni, 2002. ISBN 80-7106-614-1.
- CÍLKOVÁ, E. A P. SCHÖNEROVÁ, 2007. *Náměty pro multikulturní výchovu: Poznáváme jiné národy*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-238-6.
- ČERMÁKOVÁ, Jarmila Hannah. *Ty Já = kamarádi: hry, básničky, pohádky a teorie podporující multikulturní výchovu*. Vyd. 1. Ilustrace Jarmila Marešová. Praha: ISV, 2000. ISBN 80-858-6676-5
- GULOVÁ, L. a E. ŠTĚPAŘOVÁ, (ed.), 2004. *Multikulturní výchova v teorii a praxi*. Brno: Katedra sociální pedagogiky Pedagogické fakulty MU v Brně, Kabinet multikulturní výchovy při Pedagogické fakultě MU v Brně s MSD. ISBN 80-86633-14-4.
- HLADÍK, J., 2006. *Multikulturní výchova (Socializace a integrace menšin)*. Zlín: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně. ISBN 80-7318-424-9.

- HLADÍK, J. *Multikulturní výchova (Socializace a integrace menšin)*. Zlín: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, 2006. ISBN 80-7318-424-9.
- KOŠŤÁLOVÁ, H. *Interkulturní výchova ve školním vzdělávacím programu*. Sborník projektu Varianty. [online] 2006. Dostupný z WWW: <<http://www.kritickemysleni.cz/codelame/publikace/ikv.pdf>>.
- NAKONEČNÝ, M., 2000. *Sociální psychologie*. Praha: Academia. ISBN 82-200-0690-7.
- NĚMEČKOVÁ, I., (ed.) 2003. *My a ti druzí: příručka pro multikulturní výchovu a vzdělávání na základní škole*. Editor Praha: Multikulturní centrum. ISBN 80-239-2099-5.
- PELCOVÁ, N. *Multikulturní výchova ve vzdělávání budoucích učitelů a dalším vzdělávání učitelů*. Praha: Pedagogická fakulta UK, 2007. ISBN 80-7290-277-6.
- PRŮCHA, J., 2010. *Interkulturní komunikace*. Praha: Grada Publishing. ISBN 978-80-247-3069-1.
- PRŮCHA, J. *Interkulturní psychologie*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-280-5.
- PRŮCHA, J., 2004. *Interkulturní psychologie: Sociopsychologické zkoumání kultur, etnik, ras a národů*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-885-6.
- PRŮCHA, J., 2011. *Multikulturní výchova: Příručka nejen pro učitele*, Praha: Triton. ISBN 978-80-787-502-2.
- PRŮCHA, J., 2000. *Multikulturní výchova: Teorie-praxe-výzkum*. Praha: ISV nakladatelství. ISBN 80-85866-72-2.
- *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. Praha: Výzkumný ústav pedagogický, 2007.
- ŘÍČAN, P. *S Romy žít budeme – jde o to jak*. Praha: Portál, 1998. ISBN 80-7178-250-5.
- ŠÍŠKOVÁ, T. (ed.), 2008. *Výchova k toleranci a proti rasismu: Multikulturní výchova v praxi*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-182-2.

Zahraniční literatura:

- KLIMEKOVÁ, A. Multikultúrna výchova rómskej minority a národnostných menšín. In *Vychovávateľ*. 2001, č. 10.
- KOMINAREC, I., KOMINARECOVÁ, S. *Multikulturalita a edukácia*. Prešov: FHPV PU, 2005. ISBN 80-8086-380-8.

- L'UPTÁKOVÁ, K. *Interkultúrna výchova vo výchovno-vzdelávacom procese na 1. stupni ZŠ*. Banská Bystrica: Pedagogická fakulta UMB, 2004. ISBN 80-8055-920-1.
- MISTRÍK, E. A kol. *Kultúra a multikultúrna výchova*. Bratislava: IRIS, 1999. ISBN 80-88787-81-6.
- MOREE, D., 2008. *Než začneme s multikultúrnou výchovou, od skupinových konceptů k osobnostnímu přístupu*. Praha: Člověk v tísní. ISBN 978-80-86961-61-3.
- PORTIK, M., NOVOTNÁ, E. *Príprava učitel'a na edukáciu sociálne znevýhodnených žiakov*. Prešov: Pedagogická fakulta, 2007. ISBN 978-80-8068- 722-9.

Cizojazyčná literatura:

- LUFT, J. A., BRAGG, J., PETERS, CH. Learning to Teach in a Diverse Setting: A Case Study of a Multicultural Science Education Enthusiast. In *Science Education*. [online] 1999, No. 5. Dostupný z WWW: <<http://www3.interscience.wiley.com/cgi-bin/fulltext/63001199/PDFSTART>>. ISSN 1098-237X.
- MAGOS, K. Teachers from the majority population – pupils from the minority: Results of a research in the field of Greek minority education. In *European Journal of Teacher Education*. 2006, No. 3. ISSN 0261-9768.
- SARDO-BROWN, D., HERSHEY, M. A study of teachers' and students' multicultural attitudes before and after the use of an integrated multi-cultural lesson plan. In *Journal of Instructional Psychology*. [online] 1995, No. 3. Dostupný z WWW: <<http://web.ebscohost.com/ehost/detail?vid=5&hid=8&sid=d2beacf2-d35f-49c9-b40fdc4f359902c5%40sessionmgr4&bdata=JmFtcDtsYW5nPWZJnNpdGU9ZWZWhvc3QtbGl2ZQ%3d%3d#db=a9h&AN=9510136616>>. ISSN 0094-1956.

Zde je výčet několika autorů a jejich literatury zabývající se multikulturalismem a sociální pedagogikou. Ke kapitole 1.1 se váže příloha číslo 1, kde jsou vypsány rešerše vybrané literatury.

1.2 Vztah multikulturní výchovy k sociální pedagogice

Sociální pedagogiku můžeme vnímat jako jednu z novějších pedagogických disciplín a to především proto, že v minulosti byla nazývána jako sociologie výchovy. Až po roce 1990 se název sociální pedagogika dostala do popředí a nyní je součástí pedagogiky jako jedna z jejích vědních disciplín.

Sociální pedagogiku můžeme rozvést v užším a širším pojetí. V užším pojetí se sociální pedagogika spojuje s oblastí sociálně patologických jevů (dnes je toto spojení užíváno pod pojmem rizikové chování) jednotlivců nebo skupin. Předmětem sociální pedagogiky v užším pojetí se tak stávají problémy společnosti, které vznikají nezaměstnaností, chudobou či sociálními deviacemi. Stanovuje si cíl pomáhat těmto lidem ke správné cestě životem, tedy hledání vhodných postupů vedoucích k soběstačnosti v reálném životě (Procházka, 2012, s. 67).

Téma multikulturalita z pohledu sociální pedagogiky je celkem často zpracovááno. Tyčí se na rozhraní dvou oborů jako je pedagogika a sociologie. V této práci se dále budeme zabývat multikulturní výchovou z pohledu sociální pedagogiky a její využití při edukační práci v mateřských školách, kdy je toto téma dobře uchopitelné. Sociální pedagogika se totiž obecně zabývá výchovným působením na sociálně znevýhodněné skupiny dospělých a mládeže. Zaměřuje se na rodiny s dětmi, které byly postiženy kriminalitou, zkušeností s drogami a dalšími společensky nežádoucími vlivy na mládeži a dospělé. Na sociálně znevýhodněné skupiny dospělých, jako jsou v praxi osoby, které byly nějakým způsobem vyloučeny nebo jinak znevýhodněné či zranitelné, které se nedovedou diskriminaci ubránit. Mohou to být například senioři, osoby se zdravotním postižením, matky s dětmi, příslušníci etnických menšin, osoby s nízkou kvalifikací, drogově závislí, jedinci propuštění z věznic, rodiny ohrožené chudobou a obzvlášť znevýhodněnou skupinou jsou Romové.

Multikulturní výchova

Pro vyjádření vztahu multikulturní výchovy se sociální pedagogikou potřebujeme vysvětlit, co vlastně multikulturní výchova je, z čeho vychází a proč se jí tak věnujeme ve spojitosti se sociální pedagogikou a předškolním vzděláváním.

Každý autor, jehož knihu jsme studovali, charakterizuje multikulturní výchovu podle svých zkušeností. Nejvíce nás ovšem zaujala definice od Průchy: „Multikulturní výchova je edukační činnost zaměřená na to, aby učila lidi z různých etnik, národů, rasových a náboženských skupin žít spolu, vzájemně se respektovat a spolupracovat. Provádí se na základě různých programů ve školách a v mimoškolních zařízeních, v osvětových akcích, v reklamních kampaních, v politických opatřeních. Jsou s ní spojovány velké naděje i značné finanční prostředky, ale její skutečné efekty nejsou spolehlivě prokazovány“ (Průcha, 2006, s. 15).

Cílem multikulturní výchovy je podpora a upevňování vzájemných vztahů mezi socio-kulturními skupinami (Hladík, 2006, s. 26).

Podle Němečkové (2003) je hlavním bodem multikulturní výchovy vytvoření bezpečného prostředí, aby společnost mohla přijmout odlišnosti jiné etnické nebo náboženské kultury. (Němečková 2003, In Hladík, 2006, s. 26).

Cílem MKV je vychovat člověka k samostatnosti, individualitě a nezávislosti na tvrzení ostatních lidí a médií.

MKV, která je označovaná jako protipředsudková výchova si klade tři cíle:

- 1) podpora žáků a studentů při vytváření kladného sebevědomí a skupinové identity.
- 2) posila vztahů mezi školou, rodinou a komunitou
- 3) podpora sociální spravedlnosti (Hladík, 2006, s. 27).

Obsahem multikulturní výchovy jsou vědomosti, dovednosti, postoje i zkušenosti žáků a studentů získávající v procesu edukace (Hladík, 2006, s. 28).

Metody multikulturní výchovy se používají přiměřeně k věku a úrovni vzdělávání podle didaktických zásad. V předškolním vzdělávání je nejčastější metodou jednoduchá hra, která dětem dokáže přiblížit, jak vnímat svět. Na základní škole je to metoda, která žáky seznamuje s novými informacemi a žáci si osvojují znalosti a vědomosti. Metoda na střední škole pak navazuje na již získané a osvojené kompetence žáků ze základní školy a dále je prohlubuje (Hladík, 2006, s. 29-30).

Multikulturalismus

Podle Hladíka (2006, s. 7) je multikulturalismus v posledních letech diskutovaným tématem hlavně ve vyspělých zemích. V dnešní době je tento termín užívaný hojně i v České republice.

Multikulturalismus tedy je:

- 1. Stav společnosti**, ve které pospolu žijí různé sociální a kulturní skupiny, u kterých je specifický systém vzdělávacích institucí, vlastních zvyků a postojů.
- 2. Proces**, v němž dochází k vzájemnému působení kulturních systémů a výměně kulturních statků.

3. Vědecká teorie zabývající se rozmanitostí sociokulturních aspektů, ve kterém multikulturalismus slouží ke zkoumání a porovnávání odlišných pohledů na svět. Dále se zabývá kulturními rozdíly a komunikačními kódy, při čemž výsledkem je specifické začlenění společnosti do mezikulturního prostředí.

4. Politická vize či společenský cíl, usilující o vytvoření rozmanité společnosti, ve které jsou zahrnuty rozdílné skupiny či jednotlivci jejichž původ vychází z nejrůznějšího sociokulturního prostředí, ve kterém jsou hlavními principy rovnost, tolerance, respekt a konstruktivní spolupráce.

5. Soubor praktických či edukativních strategií a postupů, „jejichž prostřednictvím bude dosahováno především vzájemné tolerance a respektu stanoveného v politickém cíli.“ (Moree, 2008, s. 17).

Upokojme se definicí, že multikulturalismus je proces výměny různých kulturních hodnot mezi různými sociokulturními skupinami a zároveň je to stav plurality kultur ve vyspělých zemích (Hladík, 2006, s. 8).

Členění jednotlivých proudů multikulturalismu bývá rozdílné i v odborné literatuře, zde je členění dle Moore (2008):

Pluralistický multikulturalismus představuje původní pojetí multikulturalismu. Kultury jsou pojímány jako uzavřené skupiny, které je potřeba jako takové uchovávat a podporovat. V oblasti vzdělávání klade tento směr důraz na rozvíjení „multikulturní gramotnosti“.

Liberální multikulturalismus představuje směr, jenž se ubírá k lidské humanitě a při jejím prosazování jsou hlavními ideály rovnost a otevřenost pro všechny, kteří mají zájem se začlenit a hlavně i uplatnit ve společnosti. Tento liberální proud je převážně užíván ve Francii, kde směřuje k formování etnického a kulturně nestranného veřejného prostoru.

Kritický multikulturalismus je považován za nejmladší proud, který začal vznikat v polovině 90. let 20. století. Vyzdvihuje význam odlišnosti ve společnosti a poukazuje na přístup různých skupin v rámci nerovnosti ve vztahu k distribuci zdrojů anebo ve vzdělání. V praxi studuje, jakým způsobem vzniká například rasismus či třídní nerovnost (Moree, 2008, s. 18 - 19).

Zajímavé však je, jak každá země či světadíl se staví k otázce multikultury jinak a to především s ohledem na vznik a vývoj. Vidíme rozdíl mezi Amerikou a Kanadou, kde Kanadské pojetí je označováno za vzorové, přirovnáno k pestré mozaice etnik a národů. Zatímco

se v Americe kultury navzájem doplňovaly a přetvářely do nové. V Evropě měla každá země jiný přístup k vyrovnání s imigrací podle svých zvyků, tradic a historie.

Na základě těchto definic můžeme tvrdit, že multikulturní výchova je jedním z mnoha témat, kterým se zabývá sociální pedagogika, jejímž cílem je pozitivně ovlivňovat vztahy mezi jednotlivými etnickými skupinami.

1.3 Základní pojmy použité v práci

Abychom dostatečně pochopili multikulturní výchovu, se kterou se pojí několik cizích termínů, musíme si je ve stručnosti vysvětlit v následujícím krátkém slovníčku pojmů seřazených podle abecedy. Použili jsme k vyjádření literaturu autorů, kteří se multikulturní výchovou zabývají. Mezi základní pojmy multikulturní výchovy patří:

Etnicita

Jedná se o souhrn veškerých kulturních hodnot formujících etnické vědomí člověka, jeho rasu, jazykové a teritoriální zvyklosti, styly a normy i z historického hlediska. (Průcha, 2006, s. 29).

Etnické vědomí (identita)

Tento výraz je spojován se sounáležitostí etnické skupiny, jenž pocítuje a uvědomuje si základní společné znaky etnicity (Průcha, 2006, s. 30).

Etnikum

Výraz etnikum zahrnuje celkové označení skupiny lidí, jež hovoří stejným jazykem, má stejný původ a kulturu (Průcha, 2006, s. 29).

Interkulturalita

Pojem interkulturalita vyjadřuje vztahy mezi jednotlivými kulturami a jejich vzájemnou komunikaci a interakci (Balvín, 2012, s. 55).

Kultura

Jedná se o souhrn všech hmotných či nehmotných norem či výtvorů člověka, které jsou přejímány a členové dané společnosti, skupiny se prostřednictvím své kultury socializují a později ji i nadále předávají dalším generacím (Průcha, 2006, s. 47).

Kulturní pluralita

Kulturní pluralita vyjadřuje schopnost různých kultur považovat se za rovnocenné a tolerovat různé kulturní zvyklosti, aspekty a charakteristiky (Balvín, 2012, s. 59).

Kulturní vzorce (standardy)

Kulturní vzorce jsou rodové vzorce daného etnika zahrnující morální zákony, hodnoty, normy, komunikační a jazykové zvyklosti přesně charakteristické pro určité etnikum či kulturu určité země. Jsou nadále udržovány a generačně předávány (Průcha, 2006, s. 49).

Multikulturalita

Multikulturalita je stav, kdy různé kultury existují vedle sebe v jednom celku a navzájem se mohou ovlivňovat (Balvín, 2012, s. 32).

Multikulturní výchova

Kirovová uvádí definici: „Multikulturní výchova v širokém pojetí je zaměřena na různé aspekty soužití a spolupráce lidí různé příslušnosti rasové, národní, etnické, kulturní, sociální, skupinové a podobně. Cílem multikulturní výchovy je připravit lidi na život v kulturně heterogenní společnosti“ (Kirovová, 2003, In Hladík, 2006, s. 25).

Národnost

Je chápána jako příslušnost k určitému národu v etnickém smyslu, který obvykle hovoří stejným jazykem, má společnou kulturu, historii a území. Z politického hlediska se jedná o společenství občanů určitého státního celku, kde soubor občanů má státní příslušnost daného státu. (Průcha, 2006, s. 37 - 38).

Národnostní menšina

„Národnostní menšina je v ČR definována jako společenství občanů České republiky žijících na území současné České republiky, kteří se odlišují od ostatních občanů zpravidla etnickým původem, jazykem, kulturou a tradicemi, tvoří početnou menšinu obyvatelstva a zároveň projevují vůli být považováni za národnostní menšinu za účelem společného úsilí o zachování a rozvoj vlastní svébytnosti, jazyka a kultury“ (Průcha, 2006, s. 40).

Předsudky

Jsou nepříznivé postoje či představy, jež mají určité skupiny osob k činnosti, či chování jiných skupin, popřípadě i k sobě samotným (Průcha, 2001, s. 36).

Rasy

Je to početnější skupina lidí, která má v sobě geneticky určené tělesné i dědičné znaky s charakteristickým původem, ovlivněným životním prostředím v daném geografickém teritoriu (Průcha, 2006, s. 52).

Rasismus

Jedná se o označení takového jednání, které neadekvátně překračuje vnímání rasových odlišností a mění je v nepřátelské projevy vůči příslušníkům jiné rasy, kde projevy přerůstají v násilí a agresivní chování (Průcha, 2006, s. 54).

Stereotypy

„Podle M. Nakonečného (1997, s. 223) lze uvést tuto definici: Stereotypy jsou mínění o třídách individuí, skupinách nebo objektech, která jsou v podstatě šablonovité způsoby vnímání a posuzování toho, k čemu se vztahují: nejsou produktem přímé zkušenosti individua, jsou přebírány a udržují se tradicí.“ (Průcha, 2001, s. 36)

2 ŠKOLNÍ VZDĚLÁVACÍ PROGRAM A MULTIKULTURNÍ VÝCHOVA

Po roce 1989 vznikla potřeba pracovat s dětmi v mateřské škole jiným způsobem, tedy tak, aby zvolené činnosti respektovaly osobnostní a individuální vývoj jednotlivých dětí a aby tyto činnosti umožnily rozvíjet co největší samostatnost. Mateřské školy si začaly vytvářet vlastní kurikula, které mají vyhovovat těmto podmínkám. Potřeba praxe se sešla ruku v ruce s požadavky státu. Tyto požadavky jsou určeny v Bílé knize, kde se také objevila první zmínka o Rámcovém vzdělávacím programu pro předškolní vzdělávání. Jeho první verze vznikla v roce 2001, později v roce 2004 došlo k jeho inovaci (Svobodová, 2010, s. 22). Z RVP PV vychází Školní vzdělávací program, který je povinným dokumentem každé mateřské školy.

2.1 Školní vzdělávací programy a jejich role v edukaci v mateřských školách

Školní vzdělávací program (dále jen ŠVP) představuje základní pedagogický dokument, ve kterém jsou obsaženy výchovné a vzdělávací činnosti. Aby ŠVP mohl být skutečně kvalitním dokumentem, je důležité jej chápat především v návaznosti na Rámcový vzdělávací program předškolního vzdělávání (dále jen RVP PV). Zabývá se především teoretickými cíly a pravidly výchovy a vzdělávání dětí v předškolním věku tak, aby vzdělávání bylo skutečně smysluplné a efektivní, což znamená, že určuje, za jakých podmínek má probíhat a jakou formu bude mít. RVP PV také udává základní představu o podobě výchovy a vzdělávání v institucionálním zařízení, tedy v mateřských školách.

Opakem je právě ŠVP, který se pojí ke konkrétní škole a vyjadřuje její hlavní filozofii. Nemůže být brán jako manuál pro všechny školy. Na jeho tvorbě se podílejí všichni pedagogičtí pracovníci daného zařízení, kteří si volí různé výchovně - vzdělávací způsoby, jakými naplní požadavky vyplývající z RVP PV. Musí proto obsahovat reálné a skutečné podmínky školy, které budou přizpůsobeny potřebám dětí a jejich rodičů (Smolíková, 2005, s. 6).

ŠVP je skutečným originálem každé školy. Tento fakt nám potvrzuje vědomí o tom, že za vydání těchto dokumentů vždy zodpovídá ředitel jednotlivých škol. Jedná se o dokument veřejný, přístupný jak České školní inspekci, tak i veřejnosti, proto musí být umístěn na viditelném místě s možností k jeho přečtení.

Co by měl ŠVP obsahovat:

- identifikační údaje o mateřské škole,
- obecnou charakteristiku školy,
- charakteristiku vzdělávacího programu,
- podmínky vzdělávání,
  - věcné (materiální) podmínky,
  - životospráva,
  - psychosociální podmínky,
  - organizace chodu,
  - řízení,
  - personální zajištění,
  - spoluúčast rodičů,
- organizace vzdělávání,
- obsah vzdělávání v ŠVP,
- evaluace (Svobodová, 2010, s. 33 - 36).

Nyní jsme si shrnuli nejdůležitější body, které by měl obsahovat ŠVP PV a v další kapitole se budeme zabývat tvorbou ŠVP se zaměřením na multikulturní výchovu.

2.2 Tvorba školního vzdělávacího programu se zaměřením na multikulturní výchovu

Tvorba ŠVP

Vytvoření ŠVP není jednoduchou záležitostí. Aby vznikl v ucelené podobě a vyhovoval požadavkům konkrétní školy, je potřeba mu věnovat dostatek času. Jak již bylo výše zmíněno, na jeho vzniku by se měl podílet celý pedagogický sbor školy. Pokud tomu tak opravdu je, stane se lépe přijatelným a učitelé se jím budou řídit s větším nadšením, protože se bude jednat o vlastní vytvořený dokument.

V první fázi vzniku tohoto dokumentu je zvážení jakou cestou se ubírat. Tím je myšleno, zda vytvořit zcela samostatný program nebo použít náměty z okolní praxe a připojit se tak k veřejným programům, mezi které řadíme Mateřskou školu podporující zdraví, Začít spolu, Montessori či Waldorfský program. Existuje i druhá možnost a to kombinovat tyto

možnosti. Tím je myšleno ve vlastním dokumentu využít pouze některé prvky jiných programů.

Je jedno, jakou cestu si škola zvolí, jelikož tvorba ŠVP bude v určitých krocích podobná. Je potřeba vytvořit podmínky a prostudovat potřebné materiály. Pokračuje se rozbořením dosavadní činnosti školy, stanovením vzdělávacích cílů, zjištěním možností mateřské školy, určením metod, forem. Jakmile jsou splněny výše uvedené body, začíná se rýsovat ucelený a písemný dokument, který se bude nadále rozšiřovat. Dalším krokem tedy bude analýza předchozí situace a její vyhodnocení, což znamená zmapování situace školy, posouzení dosavadní činnosti, výsledky této činnosti, posouzení podmínek a zhodnocení možností. To znamená:

- „zamyslet se nad způsobem, jak škola funguje a jakým způsobem pracuje, v čem jsou spatřovány priority vzdělávací práce, jakých výsledků je dosahováno,
- zvážit podmínky školy a její práce,
- zhodnotit zkušenosti, pojmenovat a analyzovat problémy a nedostatky (v čem spočívají),
- vyjasnit si pozitiva a rezervy (v čem je možno pokračovat, co je možno považovat ve škole za dobré, co odpovídá požadavkům RVP PV a co naopak je třeba změnit); vyjasnit si, co nového chce škola zkusit, co chce dělat jinak a v jakém směru, na jakých principech chce do budoucna svou práci stavět, jakých zásad se držet,
- zhodnotit, jaké jsou reálné možnosti,
- rozhodnout se, zda jít cestou vlastní, nebo zda hledat oporu u některého ze vzorových programů či u jiných zdrojů“ (Smolíková, 2005, s. 6 - 7).

Multikulturní výchova (dále jen MKV) se do Školního vzdělávacího programu začleňuje prostřednictvím konkrétních výchovně - vzdělávacích cílů. K tomu, abychom zvolili vhodné cíle, je třeba znát problematiku multikulturní výchovy a vše co se s ní pojí.

Konkrétní postup a příklady začlenění multikultury do ŠVP budou podrobněji popsány v dalších kapitolách.

2.3 Začlenění multikulturní výchovy do školního vzdělávacího programu a její realizace

V této kapitole si prakticky předvedeme příklad implementace multikulturní výchovy do školního vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání (dále jen ŠVP PV) autorky Marie Marxtové (©2005) z portálu rvp.cz.

Rámcové cíle a záměry předškolního vzdělávání, které úzce souvisí s multikulturní výchovou:

- podpořit zdravé sebevědomí a sebejistotu, prohloubit schopnost být samo sebou a zároveň schopnost existovat v multikulturní společnosti,
- na úrovni přizpůsobené věku předškolního dítěte vybudovat vztah k základním lidským a etickým hodnotám (Marxtová, ©2005).

Podmínky multikulturní výchovy:

- Věcné podmínky,
- Psychosociální podmínky,
- Pomůcky,
- Organizace.

Věcné podmínky

Prostorové uspořádání by mělo vyhovovat nejrůznějším skupinovým i individuálním činnostem dětí, vybavení hračkami, knihami, didaktickým materiálem, hrami, případně videokazetami by mělo odpovídat složení národnostní skupiny dětí ve třídě. Děti se samy mohou podílet svým didaktickým materiálem nebo výtvary na výzdobě třídy - skládané origami, mapy, pohledy z rodné země, typické hračky a další.

Psychosociální podmínky

Dítě z jiné etniky se musí cítit v prostředí mateřské školy dobře, jistě a bezpečně. Musí mít možnost adaptovat se na nové prostředí i situaci. Pedagogové musí respektovat potřeby dítěte a jeho odlišnosti. Ve vztahu dítěte a pedagoga a dítěte a ostatních dětí se musí projevit vzájemná důvěra, tolerance, ohleduplnost, solidarita, vzájemná pomoc a podpora.

Pomůcky

Je velice důležité mít dostatek názorných pomůcek - ukázky odlišných hraček dětí, národní hračky, charakteristické hračky pro určitou oblast, didaktický materiál, který by dětem při-

blížil život kamaráda a realie - fotografie, pohledy, knížky, mapy, typické národní jídlo nebo ovoce apod.

Organizace

Při práci se skupinou dětí, ve které se vyskytuje dítě jiné národnosti, musí mít učitelka vždy na paměti, že jí dítě nerozumí. Dítě si učitelka zprvu staví do bezprostřední blízkosti, aby mu mohla nonverbálně nebo za pomoci jednoduchých pokynů v jeho řeči pomoci. Ostatní děti může požádat o maximální pomoc dítěti. Při cvičení (jednoduchých úkonech a v každodenních činnostech) je vhodné neustále pojmenovávat věci z okolí dítěte, protože časté opakování jednotlivých slov při činnostech vede dítě k porozumění. (Marxtová, ©2005)

Multikulturní výchova ve vzdělávacích oblastech v RVP PV

Dítě a jeho psychika

Základním cílem u dětí z jiných kultur je osvojení našeho jazyka. Což jde ruku v ruce s rozvojem myšlenkových schopností a lingvistických dovedností. Jedním z hlavních prvků při osvojení těchto dovedností slouží obrazové materiály a názorné ukázky. (Marxtová, ©2005).

Dítě a ten druhý

Při osvojování této dovednosti se děti především učí spolu vycházet, zvykat si na různé odlišnosti. Zde hraje hlavní roli učitelka, která by měla vytvářet dostatek příležitostí k verbální a nonverbální komunikaci mezi dětmi a dospělými. V této oblasti jde tedy o osvojení komunikativních a sociálních dovedností. (Marxtová, ©2005).

Dítě a společnost

V tomto odvětví přichází děti do styku se základními kulturními a společenskými zvyklostmi. U dětí zde dochází k rozvoji jejich schopností vzájemně se tolerovat a k osvojení si multikulturních návyků dané společnosti. (Marxtová, ©2005).

Dítě a svět

V této oblasti dítě musí získat patřičné povědomí o základních sounáležitostech dané země, světem okolo a seznámit se s osobami nebo dětmi jiných národností (Marxtová, ©2005).

Spolupráce s rodiči

Zde hraje nejdůležitější roli především učitelka, která musí získat nejen základní znalosti a povědomí o dané kultuře dítěte, ale také musí ještě spolupracovat s jejich rodiči. Nutné znalosti může získat i samostudiem z dostupných didaktických materiálů. Adaptace cizinců do naší kultury, je zdlouhavý a namáhavý proces, při kterém je třeba užít patřičné empatie a kde je zapotřebí vytvořit i náležité podmínky pro rozvoj osobnosti dítěte. To vše je však závislé a podřízené pozitivní motivaci daného učitele, jenž musí v mateřské škole připravit náležité podmínky, aby byla adaptace co nejjednodušší. (Marxtová, ©2005)

Multikulturní výchova se prolíná všemi vzdělávacími oblastmi a každá z těchto oblastí má svou specifickou roli při edukaci dítěte.

V další kapitole se budeme zabývat výchovou v předškolním věku a shrneme si spojitost multikulturní výchovy jako průřezového tématu v mateřských školách.

3 MULTIKULTURNÍ VÝCHOVA A SOCIÁLNÍ PEDAGOGIKA V APLIKACI NA DĚTI PŘEDŠKOLNÍHO VĚKU

Historie dějin lidstva poukazuje na to, že člověk nedokáže bez cizí pomoci existovat, fungovat. Ať je to novorozenec, batole či dítě potřebuje na přežití pomoc své skupiny či rodiny. Nežilo by bez pomoci svých rodičů, dospělých ale také i sociálního okolí. Obecně je pomoc životně důležitou složkou lidstva. (Bakošová, In Balvín, 2005, s. 15)

Pomoc chudým se vyskytovala v různých etapách vývoje společnosti. Nejdřív se ukazovala formou pomoci, když rodina nedokázala pomoc vlivem nemoci nebo války, poté nastoupila pomoc veřejná. Nejdříve se rozlišovala podle nepřiměřených životních podmínek, ekonomického strádání a hmotné nouzi a na druhou stranu k ní patřily nedostatky morálky a pomoci při výchově. (Bakošová, In Balvín, 2005, s. 15)

Obecné hledisko k pomoci druhým skrz výchovu k národnostním menšinám vychází z teorie sociální pedagogiky. Cílem výchovy je přeměna lidí a společnosti, lépe řečeno pomoc lidem v procesu socializace prostřednictvím výchovy. Je to určitý vývoj, který by měl směřovat k integraci osobnosti do společnosti. (Bakošová, In Balvín, 2005, s. 17)

Proto nutnost záměrně připravovat děti na zvládání nároků sociálních vztahů je již přijatelným faktem v předškolním období. V následujících kapitolkách se proto budeme věnovat multikulturní výchově jako průřezovému tématu v mateřských školách.

3.1 Výchova v předškolním věku

Podle pedagogického slovníku (Průcha, Walterová, Mareš, 1998, s. 286) je výchova záměrný proces, jenž má za účel působit na osobnost člověka, kde hlavním cílem je dosáhnout převážně kladných změn v jeho vývoji. Výchova se však vždy liší, jelikož každá země a i rodina má různé sociální a kulturní podmínky. Někteří autoři ji chápou jako řízený proces nehotového člověka, který vede instituce nebo pedagog a u kterého se projevuje snaha plně se podřídit společenským zvyklostem (např. G. A. Lindner, R. Hubert, J. Leif). Další ji vyzvedávají ve smyslu formování vlastní osobnosti (J. J. Rousseau, J. Dewey, E. Key, C. Freinet a další) a dokonce se vyskytuje i třetí názor a ten vychází z působení žáka a pedagoga (např. D. S. Peters, G. Mialaret aj.). Avšak výchova a její působení na jedince je převážně závislá na pozitivní či negativním vlivu výchovného jedince, jenž zde hraje velkou roli a zapříčiňuje zájem a otevřenost vychovávané osoby.

„Výchova a vzdělání dětí předškolního věku tvoří dnes již nedílnou součást vzdělávacího systému České republiky a dalších, nejen evropských zemí. Dětství je z pohledu dnešní doby velmi významné. Dětem je v rámci naší společnosti věnováno mnoho pozornosti, a to v nejrůznějších oblastech. Dětstvím se zabývají obory filozofické, psychologické, sociologické, biologické, pedagogické.“ (Zajitzová, 2011, s. 7)

V historii se v různých obdobích považovala etapa dětství spíše jako méněcenná a nebrala se v potaz její specifika. Až v období 19. století se dostavili pozornosti období dětství díky kritice na necitlivý přístup k dítěti. Ucelené předškolní vzdělávání se začalo rozvíjet až na základě potřeb společnosti.

Už v pravěku se vyskytovaly první zmínky o výchově a vzdělávání, kdy se i nejmenší děti učily formou nápodoby a také se učily praktickým činnostem. Děti byly velmi často, dá se říct pořád, v kontaktu s dospělými a všechny jejich činnosti sledovaly. Jednalo se především o lovení zvěře a obstarání potravy pro celou tlupu. Dalším typem výchovy byla mravní výchova, při které se děti učily od starších spravedlnosti, úctě, pokoře, statečnosti. Také jim naslouchaly, když vyprávěly různé historky o hrdinství svého kmene. Poté nastal vývoj, který se nesl směrem výchovy vojenské, kdy se děti staršího předškolního věku učily bojovat a chránit svou vlast, či svou rodinu. Starší děti skládaly i zkoušky, ve kterých dokazovaly své vědomosti, které získaly v průběhu výchovy, ale také svou sílu.

V dnešní době prochází výchova v evropských zemích určitými reformami, to platí i pro Českou republiku. Celoživotní učení se stalo v dnešní době trendem. Změny, ke kterým dochází ve vzdělávací soustavě, jsou nová kurikula pro jednotlivé části vzdělávání. Výchova, která se prolíná i do předškolního vzdělávání, se především orientuje od hodnotových poznatků k rozvoji klíčových kompetencí dětí. (Zajitzová, 2011, s. 7)

Hlavním úkolem výchovy v předškolním věku je docílit na konci vzdělávání k tomu, aby dítě získalo věku přiměřenou fyzickou, psychickou a sociální samostatnost, osvojilo si základy kompetencí k dalšímu rozvoji učení, vzdělávání a nadále i pro život. Důležitou součástí jsou taky základy pro přiměřenou sebejistotu a sebevědomí, aby se naučilo být samo sebou, ale také aby se dokázalo přizpůsobit sociální pospolitosti a multikulturní společnosti. Výchova by mu měla položit základy pro další celoživotní učení, způsobilosti jednat na základě správných lidských a etických hodnot. Mělo by se přirozeným způsobem naučit chápat svět, ve kterém žije a okolnostem, kterým ho dnešní společnost může vystavit.

3.2 Multikulturní výchova a mateřská škola

Společnost 21. století je tvořena mnoha mezikulturními vztahy a tak je větší pravděpodobnost, že se děti častokrát setkávají se skupinami kulturně odlišnými, které jsou zvyklé na jiné návyky, mají jiné chování, hodnoty a hlavně mluví jinou řečí. Díky těmto faktorům by mohly děti české národnosti pociťovat ve styku s těmito skupinami lidí určitý strach a nejistotu, které by na ně mohly působit negativně nikoli pozitivně. Proto je hlavním úkolem MKV cílené vedení dětí k pochopení i přijímání těchto odlišností. To vše je míněno pozitivně s myšlenkou do budoucnosti, aby později tyto zkušenosti dětem umožnily vytvářet mezilidské vztahy se všemi lidmi bez rozdílů. V širším pojetí tyto skutečnosti mohou vést také k budoucí ochraně světa. (Mistrík ai., 1999, In Gulová, Štěpařová, 2004, 20 - 24).

MKV je možno chápat jako výchovu, jež učí děti jejich etnika poznat děti z jiného etnika a usměrňovat chování k nim. Dalším pramenem je vytváření prostoru pro děti imigrantů se vzdělávat a seznamovat s kulturou a prostředím k nim specifickým z hlediska jazykové a kulturní stránky. S kapkou tolerance se nenarodíme, ale učíme se ji při výchově a zrovna MKV nám tento prostor umožňuje. (Čermáková, 2000, s. 8)

Interkulturnímu prostředí se v dnešní době nevyhneme, proto se stává přirozenou součástí života v naší zemi. Rodiče dnešních dětí to při svém vývoji ve svém okolí nezažívali, ale jejich děti to berou jako samozřejmost. Píše se, že děti do tří let věku nevnímají rozdíly mezi etnickými příslušnostmi a tak nezávazně navazují kontakt s kýmkoli. Ovšem pak mezi 4. - 7. rokem života začínají více vnímat rozdílnost mezi lidmi a jejich chování se odvíjí od názoru svých rodičů. (Kořátková, 2008, s. 60)

Proto by neměli rodiče ovlivňovat děti svými předsudky, které budou vnímat jako skutečnost, která by jim v budoucnu mohla zakládat na problémech. Rodiče by se měli spíše snažit děti obohacovat touto zkušeností a raději jim vštípit názor, že získají více zkušeností, naučí se novým věcem, když se budou s těmito lidmi setkávat.

MVK v MŠ znázorňuje „mnohokulturní“ výchovu, jež uznává kultury všech národností dětí, které jsou zařazeny do třídy mezi své vrstevníky. Začít s MKV již v útlém předškolním věku je rozumné, protože zde ještě děti nemají rasové předsudky k lidem jiného etnika a neuvědomují si rozdíly, které mezi nimi jsou. Postupně si pak osvojují poznatky a postoje, které získávají od starších dětí či dospělých. Pedagog v MŠ by měl k danému tématu přistupovat citlivě a vhodnou motivací a kladnými příklady děti naučit vytvářet pozitivní postoje a přátelské vztahy mezi nimi.

Podle Marie Marxtové z internetového portálu www.rvp.cz lze multikulturní výchovu rozdělit na:

- „multikulturní výchovu z hlediska dítěte cizí národnosti (multikulturní výchova je konkrétní proces, který zabezpečuje dětem z etnických, rasových, náboženských a jiných skupin podmínky, které jsou přizpůsobeny specifickým jazykovým, kulturním a jiným potřebám těchto dětí);
- multikulturní výchovu z pohledu skupiny českých dětí na jiné, odlišné národnosti (multikulturní výchova je proces, jehož prostřednictvím si děti vytvářejí dispozice k pozitivnímu vnímání a hodnocení kulturních systémů odlišných od jejich vlastní kultury a na tomto základě se vytváří a formuje jejich chování k dětem z jiných kultur);
- multikulturní výchovu z hlediska rámcových cílů Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání (multikulturní výchova je součástí vzdělávací nabídky školního vzdělávacího programu (dále ŠVP), který je tvořen na základě požadavků Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání (dále jen RVP PV).“ (Marxtová, ©2005)

MŠ nabádá děti, aby se zajímaly o okolní svět. Vyzdvihuje a poznává kulturu jak v jiných zemích, tak i u nás. Zabývá se životy dětí. Proto považujeme za důležité, seznámit děti s MKV již v předškolním období. V rámci tématu zaměřeného na multikulturní výchovu se děti učí poznat vlastní kulturu, zvyky a tradice jiných kultur.

Je známo, že MKV by měla být zařazena do cílených bloků vypracovaných ve školních vzdělávacích plánech mateřských škol a prolínat se všemi oblastmi vzdělávání. Díky programu zaměřeného na MKV se mohou děti seznámit s různými písněmi, tanečky, hudebními nástroji, ale také jazykem, typickým jídlem i stylem oblékání dané kultury.

3.3 Multikulturní výchova jako průřezové téma v mateřských školách

Jak už zmiňujeme výše v kapitole 3.2, by měla být MKV zařazována do vzdělávacích programů už v mateřských školách vzhledem k aktuální migrační situaci na území České republiky. Bohužel, jak jsme se přesvědčili z různých zdrojů, je multikulturní výchova v mateřských školách opomíjena. Tam záleží už jen na učitelích a celém pedagogickém sboru, jak si navrhnu a sestaví před začátkem školního roku Školní vzdělávací program (ŠVP), ze kterého má vycházet Třídní vzdělávací program (TVP), v němž by se MKV mohla objevit a následně realizovat. Multikulturní výchovu tak mohou učitelé v mateřských školách aplikovat v různých tematických blocích rozvržených např. podle ročního období. Tak jsou většinou nastaveny osnovy pro vytvoření TVP. V jednotlivých obdobích je možno MKV zaměřit na jednu oblast vzdělávání. Může to být například ukázka romské hudby v oblasti „dítě a společnost“. Dalším způsobem k začlenění MKV do vzdělávání dětí předškolního věku mohou být mimořádné projekty realizované během celého školního roku.

Multikulturní výchova je na základních školách začleněna v tzv. průřezovém tématu, které je v dnešní době jednou ze základních součástí vzdělávání, avšak rozvržení patřičných okruhů například Lidské vztahy, Kulturní diference a jiné jsou plně v rukou vedení samotných škol (Průcha, 2009, s. 172). V mateřských školách tomu tak ovšem není. Tam to závisí jen na učitelích, do jaké míry bude multikulturní výchovu začleňovat do svých bloků.

MKV jako průřezové téma v mateřských školách by mělo být propojeno v jednotlivých vzdělávacích oblastech a s obsahem dalších činností dětí realizovaných v průběhu dne. Do obsahu TVP jsou obzvláště začleněna formou integrace, projektů. Obvykle bývá multikulturní výchova zařazena do tématu „Den Země“ nebo také do tématu „Mezinárodní den dětí“.

Rasové předsudky u dětí

Díky těmto tématům mohou učitelé předejít rasovým předsudkům u dětí, naučit je vzájemně se tolerovat, naslouchat si, pomáhat, upevňovat kamarádské vztahy bez ohledu na to, kdo má jakou barvu pleti nebo zda mluví jiným jazykem. Jak uvádí autorka Čermáková (2000) „Pozorujeme-li skupinku dětí předškolního věku, jak si hrají a dovádějí, tak pokud se mohou domluvit stejným jazykem, samy nedělají rozdíl mezi sebou kvůli barvě pleti, kulturním nebo etnickým odlišnostem.“ (Čermáková, 2000, s. 10 - 11) To ovšem neznamená, že nepozorují rozdíly mezi sebou, ony je jen nepovažují za důležité. Pokud však

nastane situace, že se dítě povyšuje nad ostatními kvůli barvě pleti, znamená to, že dítě už vidělo někdy vzor agresivního chování mezi dospělými (Čermáková, 2000, s. 10 - 11).

V multikulturní výchově je škola prostředníkem a budovatelem vzájemných a hlavně kladných postojů a vztahů mezi českými a etnicky či národnostně jinými dětmi. Taktéž je centrem ukázky podpory kulturní, sociální rozmanitosti a především správné informovanosti o jiných etnikách či celých národech, což by mohlo v budoucnu přinést větší míru pochopení. (Gulová, Štěpařová, 2004, s. 29).

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 CÍLE, METODY VÝZKUMU A SBĚR DAT

Praktické části bakalářské práce předcházela teoretická část, která vysvětlila pojem multikulturní výchova, multikulturalismus. Popsala vztah multikulturní výchovy k sociální pedagogice a vysvětlila základní pojmy spjaté s MKV. Také se zabývala školním vzdělávacím programem a jeho rolí v edukaci v MŠ, jeho tvorbou a realizací a začleněním multikulturní výchovy do něj.

V praktické části se budeme zabývat výzkumem, který zkoumal problematiku MKV při edukaci v mateřských školách ve Zlínském kraji. Oslovili jsme učitele a učitelky mateřských škol ve Zlínském kraji, abychom zjistili jejich postoje, názory a zkušenosti s multikulturní výchovou jako jedním z průřezových témat při edukaci v MŠ.

Jedním z hlavních důvodů, proč jsme zkoumali téma multikulturní výchovy v MŠ, je stále narůstající migrace obyvatelstva z jiných zemí do České republiky. Tudíž zabývat se touto problematikou je aktuální a důležité vzhledem k tomu, že dnešní děti se mohou setkat s vrstevníky jiné kultury, etnika a národnosti už v mateřské škole. Zakomponování multikulturní výchovy do ŠVP u dětí předškolního věku je velmi podstatné pro jejich další vývoj.

4.1 Výzkumný cíl

Cílem výzkumu je zjistit, jak moc je využívána multikulturní výchova při edukačním procesu v mateřských školách ve Zlínském kraji.

Dílčí výzkumné cíle

1. Zjistit, zda učitelé/učitelky mateřských škol ve Zlínském kraji mají zkušenosti s multikulturní výchovou.
2. Zjistit, zda učitelé/učitelky mateřských škol ve Zlínském kraji využívají prvky multikulturní výchovy.
3. Zjistit, zda si učitelé/učitelky mateřských škol ve Zlínském kraji myslí, že by MKV měla být zahrnována do edukačního procesu.
4. Zjistit, zda učitelé/učitelky mateřských škol ve Zlínském kraji mají praxi s dětmi jiných národností.
5. Zjistit, zda se učitelé/učitelky mateřských škol ve Zlínském kraji setkávají s problémem při začleňování dětí jiných etnik do české mateřské školy.

4.2 Výzkumné otázky

Po zpracování dílčích cílů jsou stanoveny **výzkumné otázky**:

1. Existuje souvislost mezi zkušenostmi se zapojováním multikulturních programů do vzdělávání dětí s délkou pedagogické praxe učitelů/učitelky v MŠ?
2. Do jaké míry je pro učitele/učitelky v mateřské škole důležité zařazení multikulturní výchovy do RVP PV?
3. Do jaké míry zařazují učitelé/učitelky, s ohledem na délku jejich pedagogické praxe v MŠ, prvky multikulturní programů do výuky?
4. Zda učitelé/učitelky, kteří se setkali s dětmi cizí národnosti ve své třídě, mají zkušenosti se zapojením multikulturních programů do vzdělávání dětí?

4.3 Stanovení hypotéz

Před začátkem samotného výzkumného šetření jsme si kromě výzkumných otázek stanovili i níže uvedené hypotézy. Hypotéza je tvrzení, které se vyjadřuje oznamovací větou. Všechny hypotézy jsou stanoveny na základě teoretické části.

Hypotézy:

- 1H₀** Všichni učitelé/učitelky z mateřských škol mají stejné zkušenosti se zapojováním multikulturních programů do vzdělávání dětí bez rozdílu délky jejich pedagogické praxe.
- 1H_A** Učitelé/učitelky z mateřských škol s delší pedagogickou praxí mají větší zkušenosti se zapojováním multikulturních programů do vzdělávání dětí.
- 2H₀**: Všichni učitelé/učitelky mají stejné zkušenosti se zapojením multikulturních programů do vzdělávání dětí bez rozdílu, zda se setkali ve své třídě s dítětem cizí národnosti.
- 2H_A**: Učitelé/učitelky, kteří se setkali s dítětem cizí národnosti ve své třídě, mají větší zkušenosti se zapojováním multikulturních programů do vzdělávání dětí.
- 3H₀**: Všichni učitelé/učitelky se ve své třídě setkávají s dětmi cizí národnosti bez rozdílu délky pedagogické praxe v MŠ.
- 3H_A**: Ti učitelé/učitelky, kteří mají delší pedagogickou praxi v MŠ, se častěji setkávají s dětmi cizí národnosti ve své třídě.

4.4 Výzkumný soubor a způsob jeho výběru

Výzkumným souborem jsou učitelé a učitelky mateřských škol ve Zlínském kraji. Vzhledem k oslovení velkého počtu respondentů bylo uznáno za vhodné použít dotazníkovou metodu.

4.5 Technika sběru dat

Pro uvedený výzkum jsme se rozhodli využít kvantitativní metodu sběru dat, kde je nejfrekventovanější metodou zjišťování údajů dotazník.

Před samotným počátkem výzkumného šetření jsme nejdříve provedli předvýzkum. Jeho úkolem bylo na malém počtu respondentů ověřit správnou formulaci a srozumitelnost otázek v dotazníku. Jednalo se o malý vzorek dotazovaných. Získané výsledky nám sice neumožnily vytvořit obecnější závěry, ale dopomohly nám vyhnout se neúspěchu v naplánovaném výzkumném šetření. Při realizaci předvýzkumu jsme jednotlivým respondentům (celkem jich bylo 10), položili celkem 14 otázek, které se týkaly využití multikulturní výchovy při edukační práci v mateřských školách. Předvýzkum nám posloužil k tomu, aby odhalil, zda jsou respondenti schopní na otázky odpovědět a zda není třeba provést jejich úpravu. Závěr ukázal na potřebu drobných úprav několika otázek.

Jelikož jsme potřebovali k mému výzkumu oslovit minimálně 100 respondentů - učitelů/učitelek mateřských škol ve Zlínském kraji, využili jsem internetového portálu VYPLNTO.CZ, kde jsme si vypracovali dotazník elektronicky a rozeslali e-mailem do vzdálenějších školek. K dispozici byl tedy na portále pod odkazem: <https://multikulturni-vychova-ms.vyplnto.cz/>. Pro úspěch dotazníkového šetření je nezbytným předpokladem ochota respondentů spolupracovat a je nutné stručně vysvětlit smysl šetření.

V úvodu dotazníku byl krátký průvodní dopis, jaké problematiky se výzkum dotýká a upozornění na anonymitu dotazníku a použití dotazníku pouze pro výzkumné účely bakalářské práce. Dotazník byl sestaven celkem ze 14 otázek, které byly zvoleny na základě cílů výzkumu. Nacházely se zde otázky uzavřené s nabídkou možných odpovědí a otevřené. Úvodní otázka zachycovala údaj o respondentech a délce jejich pedagogické praxe. V první části dotazníku jsme zjišťovali názory a postoje respondentů na zařazení multikulturní výchovy do předškolního vzdělávání. V druhé části jsme se zaměřovali na zkušenosti učitelů/učitelek s multikulturní výchovou během jejich pedagogického působení. A na zá-

věr jsme se ptali, zda nedochází k nějakým problémům při začleňování prvků MKV do výuky a pokud ano o jaké problémy se jedná.

4.6 Časový průběh

Sběr dat probíhal v první polovině měsíce března pomocí elektronického dotazníku určeného učitelům/učitelkám z mateřských škol ve Zlínském kraji. Pro získání dostatečného množství vyplněných dotazníků, jsme vložili odkaz pro jeho vyplnění na sociální síť do skupiny inspirace pro učitele a učitelky mateřských škol. Požádali jsme o spolupráci učitelé a učitelky pouze ze Zlínského kraje. Také jsme požádali o vyplnění dotazníku pomocí e-mailu, jehož přílohou byl odkaz právě na elektronický dotazník. E-maily jsme rozeslali do mateřských škol ve Zlínském kraji.

4.7 Metoda analýzy dat

Data, která jsme získali, byla ihned vyhodnocena díky elektronickému zpracování přímo na internetovém portálu VYPLNTO.CZ. Tento portál v rámci svých služeb umožňuje získat různou analýzu pomocí jednotlivých filtrů přímo v dotazníku. Vyhodnocená data jsme si pro lepší přehlednost převedli do tabulek a poté do grafů za pomoci programů Microsoft Office Word 2007 a Microsoft Office Excel 2007. Výsledky poté byly doplněny o přesnou interpretaci. Takto zpracovaná data se nám stala podkladem pro následující výstupy, které nám umožnily vyhodnotit stanovené hypotézy.

5 VÝSLEDKY VÝZKUMU

Následující kapitola se bude zabývat výsledky z dotazníkového šetření. Respondentů se zúčastnilo 103 a návratnost dotazníků byla 69,8 %. Návratnost dotazníků je dána poměrem vyplněných a zobrazených dotazníků. Jedná se o orientační údaj, který nebere v potaz ty oslovené respondenty, kteří ani nezobrazili úvodní text (neklikli na odkaz na dotazník).

Výsledky získané v rámci výzkumného šetření jsme zaznamenali v programu Microsoft Office Excel do tabulek s absolutní a relativní četností a poté jsme výsledky pro lepší přehlednost znázornili do grafů, které jsou doplněny o závěrečné shrnutí.

V kapitole 5.2 se budeme zabývat výzkumnými otázkami a hypotézami, které jsme si stanovili na začátku výzkumu. Zvolené hypotézy byly empiricky ověřeny za pomoci testu nezávislosti chí-kvadrát.

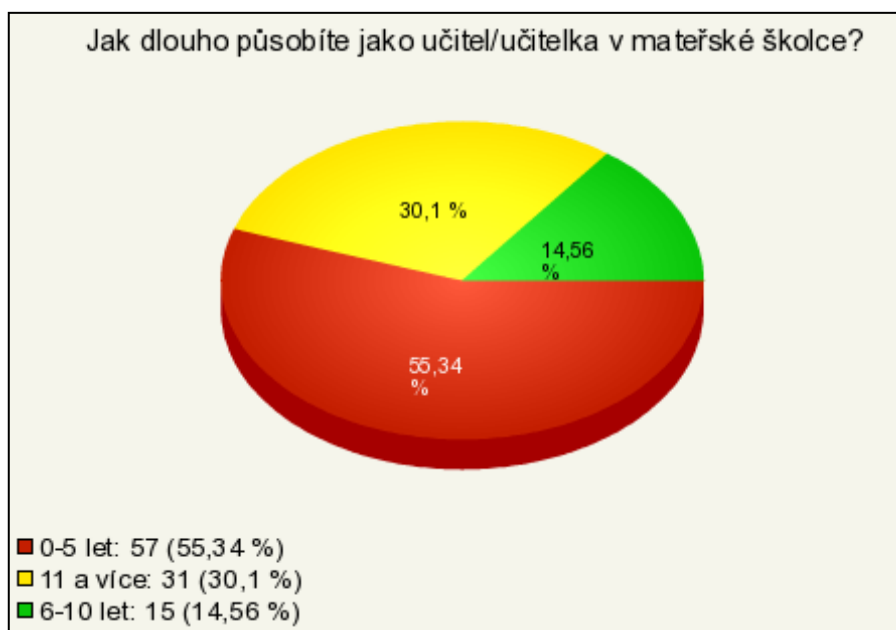
5.1 Interpretace získaných dat

Úvodní otázka v dotazníku byla informativní a zjišťovala délku pedagogické praxe respondentů.

Otázka č. 1 - Jak dlouho působíte jako učitel/učitelka v mateřské škole?

Tabulka 1: Délka pedagogické praxe

Možnosti	n	%
0-5 let	57	55,34
6-10 let	15	14,56
11 a více let	31	30,1
Σ	103	100

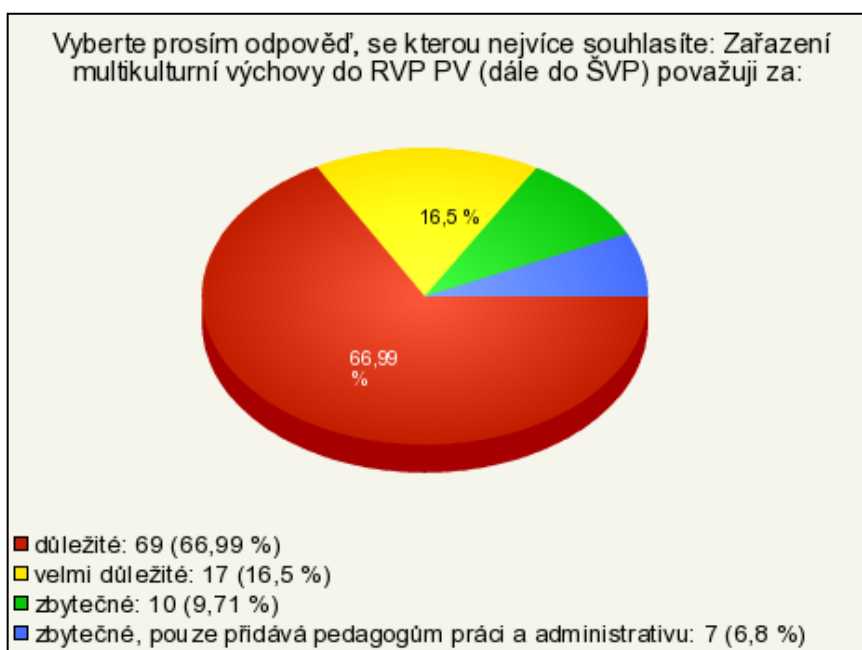
Graf 1: Délka pedagogické praxe

Z tabulky a grafu jasně vyplývá, že nejvíce se výzkumného šetření zúčastnilo učitelů/učitelky s pedagogickou praxí **0-5 let** (55,34%), následovaly učitelé/učitelky s pedagogickou praxí **11 a více let** (30,1%) a nejméně učitelů/učitelky s pedagogickou praxí **6-10 let** (14,56%).

Otázka č. 2 - Vyberte prosím odpověď, se kterou nejvíce souhlasíte. Zařazení MKV do RVP PV (dále do ŠVP) považují za:

Tabulka 2: Zařazení MKV do RVP PV (dále do ŠVP)

Možnosti	n	%
Velmi důležité	69	66,99
Důležité	17	16,5
Zbytečné	10	9,71
Zbytečné, pouze přidává pedagogům práci a administrativu	7	6,8
Σ	103	100

Graf 2: Zařazení MKV do RVP PV (dále do ŠVP)

Zde můžeme vidět, že zařazení MKV do RVP PV (dále do ŠVP) nejvíce považují za **velmi důležité** (66,99%), dále zařazení považují za **důležité** (16,5%), 10 respondentů (9,71%) považují zařazení MKV do RVP PV (ŠVP) za **zbytečné**, a 7 respondentů (6,8%) si myslí, že zařazení MKV do RVP PV (ŠVP) je **zbytečné a přidává pedagogům práci a administrativu**. Z výše uvedeného nám vyplývá, že většina respondentů by uvítalo zařazení MKV do RVP PV (dále do ŠVP) a považují to za velmi důležité.

Otázka č. 3 - Do jaké míry může mateřská škola ovlivnit interkulturní toleranci dítěte?

Tabulka 3: Vliv MŠ na interkulturní toleranci dítěte

Možnosti	n	%
Mateřská škola nemá žádný vliv	1	0,97
Mateřská škola se pouze podílí na vytvoření tolerance, ale největší vliv mají rodiče dítěte	75	72,82
Mateřská škola má velmi podstatný vliv na interkulturní toleranci dítěte	23	22,33
Nedokážu posoudit	4	3,88
Σ	103	100

Graf 3: Vliv MŠ na interkulturní toleranci dítěte

Podle respondentů se **MŠ pouze podílí na vytvoření tolerance, ale největší vliv mají rodiče dítěte 72,82%**, což si můžeme zdůvodnit tak, že učitelé/učitelky se mohou snažit u dětí vytvářet kladný vztah ke všem národnostním menšinám, ale největší vliv na toleranci mají rodiče, kteří děti vychovávají a jsou jejich vzorem. Ovšem 22,33% učitelů/učitelek tvrdí, že **MŠ má velmi podstatný vliv na interkulturní toleranci dítěte**. Zajímavostí je, že pouze jeden učitel/učitelka si myslí, že MŠ nemá žádný vliv na vytvoření interkulturní

tolerance u dětí a 4 respondenti 3,88% z celkového počtu dotazovaných tuto věc **nedokáže posoudit**.

Otázka č. 4 - Máte zkušenosti se zapojením multikulturních programů do vzdělávání dětí?

Respondent musel označit jednu z nabízených odpovědí a podle toho se mu zobrazily další otázky. Pokud označil ANO, pokračoval otázkou číslo 5, pokud NE, byl přesměrován na otázku číslo 8.

Tabulka 4: Zkušenost s multikulturními programy ve vzdělávání dětí

Možnosti	n	%
Ano	28	27,18
Ne	75	72,82
Σ	103	100

Graf 4: Zkušenost s multikulturními programy ve vzdělávání dětí

Z grafu a tabulky nám vyplývá, že zkušenost se zapojením multikulturních programů do vzdělávání dětí má pouze 27,18% učitelů/učitelek. Naopak 72,82% učitelů/učitelek nemá žádnou zkušenost se zapojením multikulturních programů do vzdělávání dětí. Na odpověď ano, pokračovali respondenti otázkou č. 5. Na odpověď ne se vázala otázka č. 8.

Otázka č. 5 - Zařazujete vy osobně tyto prvky do výuky? (pokud je Vaše odpověď NE, pokračujte prosím otázkou č. 7).

Tabulka 5: Zařazení prvků do výuky

Možnosti	n	%
Ano	23	82,14
Ne	5	17,86
Σ	28	100

Graf 5: Zařazení prvků do výuky

Na tuto otázku **kladně** odpovídalo 82,14% respondentů a **záporně**, že nezařazují prvky MKV do výuky odpovědělo 17,86%. Z toho nám vyplývá, že celkem má 28 učitelů/učitelky zkušenost s multikulturními programy ve vzdělávání dětí, ale z toho 5 učitelů/učitelky sami osobně nezařazují tyto prvky do výuky. Pokud odpověděli Ne, pokračovali otázkou č. 7) Pokud Ano, odpovídali na otázku č. 6.

Otázka č. 6 - Jak často zařazujete tyto prvky do výuky?

Tabulka 6: Pravidelnost zařazování prvků do výuky

Možnosti	n	%
Nepravidelně, dle vhodnosti tématu	10	43,48
Pravidelně, alespoň 1x do měsíce	5	21,74
Pravidelně, alespoň 2x za půl roku	5	21,74
Pravidelně, alespoň 1x za týden	3	13,04
Σ	23	100

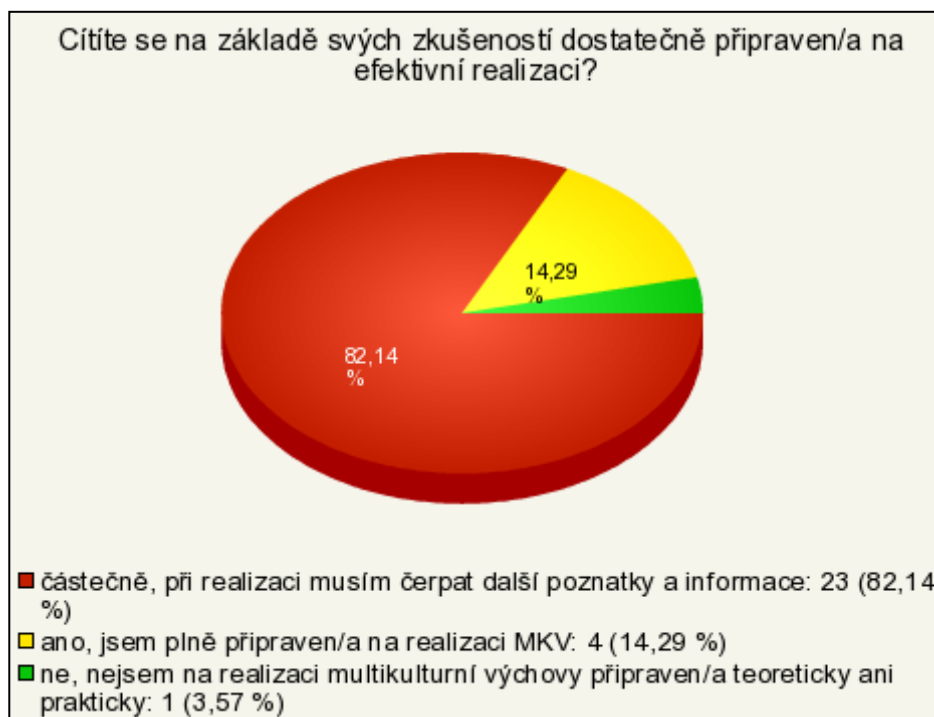
Graf 6: Pravidelnost zařazování prvků do výuky

Z následující tabulky a grafu vyplývá, že relativní četnost zařazování prvků do výuky **pravidelně, alespoň 1x do měsíce** a **pravidelně, alespoň 2x za půl roku** je stejná, tedy 21,74%. Ovšem větší množství respondentů měla odpověď, že **nepravidelně, dle vhodnosti tématu** zařazují učitelé/učitelky prvky do výuky, to jest 43,48%. Na odpověď **pravidelně, alespoň 1x za týden** odpovědělo 13,04% respondentů, tedy nejméně.

Otázka č. 7 - Cítíte se na základě svých zkušeností dostatečně připraven/a na efektivní realizaci?

Tabulka 7: Připravenost na efektivní realizaci MKV

Možnosti	n	%
Částečně, při realizaci musím čerpat další poznatky a informace	23	82,14
Ano, jsem plně připraven/a na realizaci MKV	4	14,29
Ne, nejsem na realizaci MKV připraven/a teoreticky ani prakticky	1	3,57
Σ	28	100

Graf 7: Připravenost na efektivní realizaci MKV

Naprostá většina učitelů/učitelek 82,14% je jen **částečně připravena a musí při realizaci čerpat další poznatky a informace**. Kdežto 14,29% učitelů/učitelek jsou **plně připraveni na realizaci MKV** a jen jeden respondent **není vůbec připraven teoreticky ani prakticky na realizaci MKV**.

Otázka č. 8 - Setkali jste se s dítětem cizí národnosti ve Vaší třídě?*Tabulka 8: Setkání s dítětem cizí národnosti ve třídě*

Možnosti	n	%
Ano	56	54,37
Ne	47	45,63
Σ	103	100

Graf 8: Setkání s dítětem cizí národnosti ve třídě

Z celkového počtu dotazovaných **se setkalo 54,37% s dítětem cizí národnosti ve své třídě**. Naopak 45,63% dotazovaných **nemá žádnou zkušenost s dítětem cizí národnosti ve své třídě**. Výsledek je poměrně stejný. To můžeme jasně vidět z grafu 8.

Otázka č. 9 - Použil/a jste speciální prvky výuky napomáhajících k začlenění dítěte do kolektivu?

Tabulka 9: Použití speciálních prvků ve výuce

Možnosti	n	%
ne, neměl/a jsem důvod využívat speciálních prvků ve výuce	44	42,72
ano, zařadil/a jsem jednorázově aktivity na seznámení dětí s problematikou	34	33,01
ano, zařadil/a jsem pravidelné aktivity do plánu výuky	14	13,59
ne, prvky multikulturní výchovy zařazují pravidelně do týdenního plánu, děti problematiku chápou jako běžnou věc	11	10,68
Σ	103	100

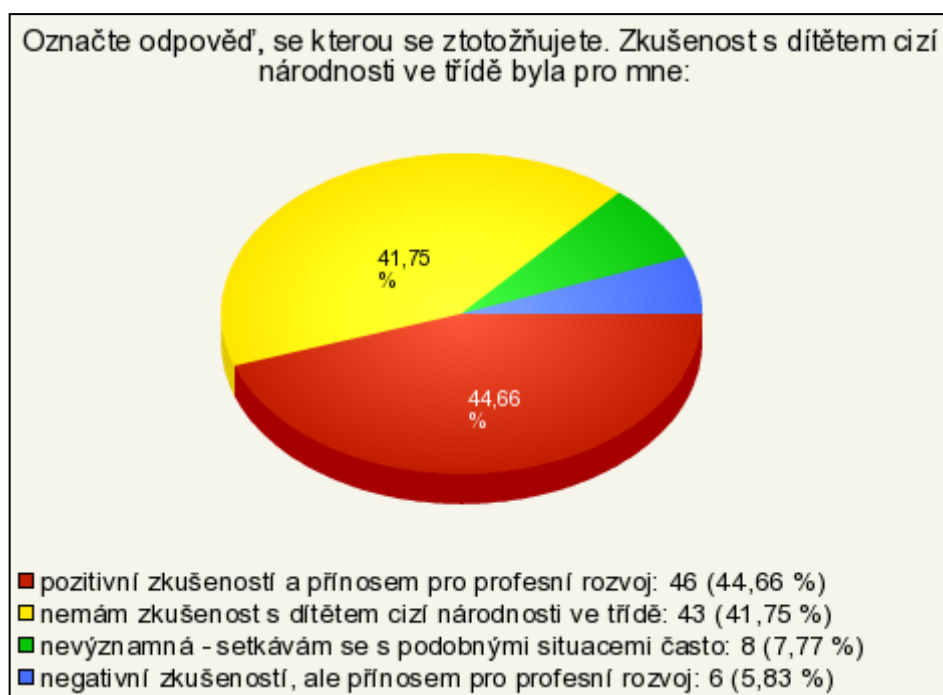
Graf 9: Použití speciálních prvků ve výuce

Necelá polovina 42,72% respondentů **neměla důvod používat speciálních prvků ve výuce**. Dále pak 33,01% **zařadil/a jednorázově aktivity na seznámení dětí s problematikou MKV**. Jen 13,59% respondentů **zařazují pravidelné aktivity do plánu výuky**. Necelých 11% respondentů **zařazují prvky MKV pravidelně do týdenního plánu a jejich děti ve třídě chápou problematiku jako běžnou věc**.

Otázka č. 10 - Označte odpověď, se kterou se ztotožňujete. Zkušenost s dítětem cizí národnosti ve třídě byla pro mne:

Tabulka 10: Zkušenost s dítětem cizí národnosti

Možnosti	n	%
pozitivní zkušeností a přínosem pro profesní rozvoj	46	44,66
nemám zkušenost s dítětem cizí národnosti ve třídě	43	41,75
nevýznamná - setkávám se s podobnými situacemi často	8	7,76
negativní zkušeností, ale přínosem pro profesní rozvoj	6	5,83
Σ	103	100

Graf 10: Zkušenost s dítětem cizí národnosti

V této otázce zaměřené na zkušenosti s dítětem cizí národnosti mají převážně **pozitivní a berou to jako přínos pro profesní rozvoj 44,66%**. Naopak 41,75% **nemá žádnou zkušenost s dítětem cizí národnosti**. 7,76% se setkává s **podobnými situacemi často**. **Negativní zkušenost, ale přínos pro profesní rozvoj má 5,83%** respondentů.

Otázka č. 11 - Vypište 4 prvky multikulturního vzdělávání, které používáte. Seřadte sestupně dle četnosti používání.

Povinná otázka, ve které respondent musel napsat odpověď svými slovy.

Jedná se o otevřenou otázku a 6 nejčastějších odpovědí zněla takto:

- „zpěv cizí písně“
- „příprava pokrmů cizí kuchyně“
- „četba pohádek v cizím jazyce“
- „seznámení s kulturou dané země“
- „nácvičtanců jiné kultury“
- „nezařazují prvky multikulturní výchovy do vzdělávacího programu“

Nejčastějším prvkem multikulturního vzdělávání byl zpěv cizí písně, jak česky od cizího autora, tak i v cizím jazyce. Pro děti předškolního věku je zpěv velmi přínosná a zajímavá činnost, při které se naučí správně dýchat a také artikulovat. Další nejčastější odpovědí byla příprava pokrmů cizí kuchyně, což můžeme považovat za velmi přínosné, tak se děti snadno mohou seznámit s exotickými pokrmy, které jen tak nevyzkouší a mají také možnost si je samy připravit. V neposlední řadě dotazovaní zmiňují četbu cizích pohádek. V mnoha vzdělávacích programech a také literatuře je dostupnost těchto pohádek pro děti jednoduchá. Mají tak možnost se seznámit se zvyklostmi a kulturou dané země formou pohádky, což je také velkým přínosem jak z hlediska rozumového tak i jazykového, kde se mohou přiučit i nějaká cizí slova. Mnoho respondentů zmínilo také seznamování s danou kulturou a nácvičtanců jiné kultury. Spousta dotazovaných odpověděla také, že nezařazují prvky multikulturní výchovy do vzdělávacího programu. I to byla jedna z možných odpovědí.

Otázka č. 12 - Setkali jste se v průběhu začleňování prvků MKV do výuky s problémy? (Pokud odpovíte Ne, pokračujte otázkou č. 14)

Tabulka 11: Problémy v průběhu začleňování prvků MKV do výuky

Možnosti	n	%
ne, děti neprojevily žádné výjimečné reakce	97	94,17
ano, na toto téma děti reagují velmi citlivě	6	5,83
Σ	103	100

Graf 11: Problémy v průběhu začleňování prvků MKV do výuky

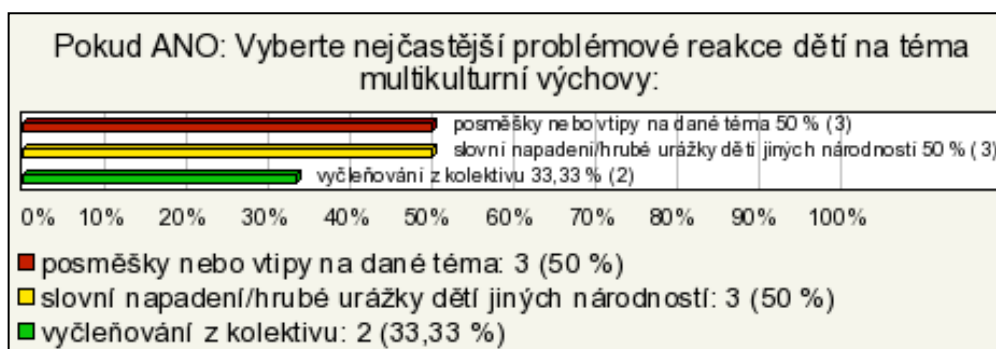
Z grafu můžeme jednoznačně vyčíst, že se **učitelé/učitelky nesetkali v průběhu začleňování prvků MKV do výuky s problémy**, a že **děti neprojevily žádné výjimečné reakce**. Bylo jich 94,17%. Na druhou stranu jen 5,83% odpověděla, že na toto téma **děti reagují velmi citlivě**. Pokud na tuto otázku odpověděl respondent NE, byl přesměrován na poslední otázku v dotazníku. Pokud odpověděl ANO, pokračoval následující otázkou, která se ptala na nejčastější problémové reakce dětí.

Otázka č. 13 - Pokud ANO: Vyberte nejčastější problémové reakce dětí na téma multikulturní výchovy:

Povinná otázka, respondent musel zvolit alespoň některou z nabízených odpovědí nebo dopsat nějakou vlastní.

Tabulka 12: Problémové reakce dětí na téma MKV

Možnosti	n	%
posměšky nebo vtipy na dané téma	3	50
slovní napadení/hrubé urážky dětí jiných národností	3	50
vyčleňování z kolektivu	2	33,33
Σ	8	133,33

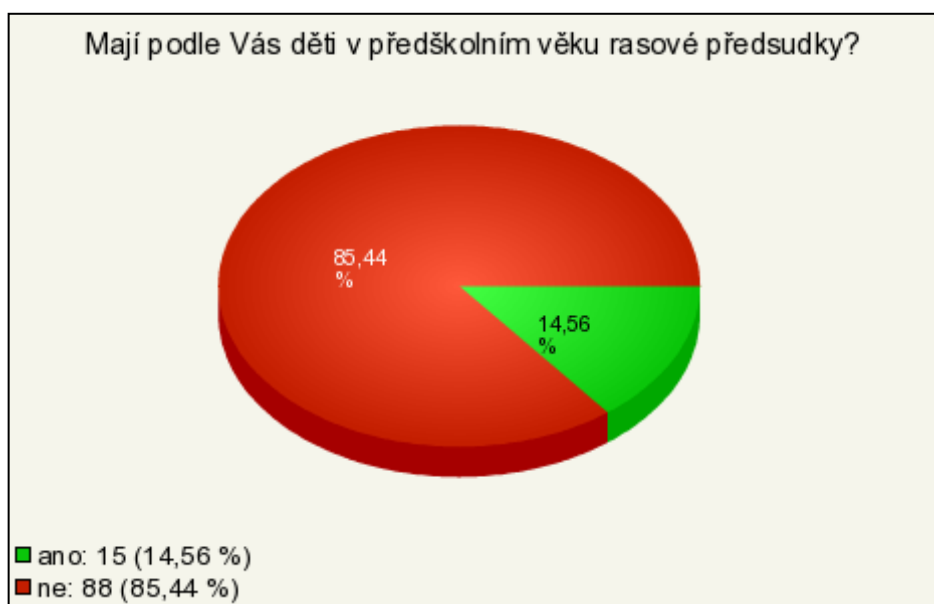
Graf 12: Problémové reakce dětí na téma MKV

Na tuto otázku odpovídalo 6 respondentů, kteří měli vybrat jednu nebo více z odpovědí, případně dopsat nějakou vlastní. Z grafu můžeme vypočítat, že na dvě z možných odpovědí nám odpovědělo stejné procento, to je 50%. Nejvíce se tedy učitelé/učitelky setkávají s **posměšky nebo vtipy na dané téma** a druhá varianta byla **slovní napadení/hrubé urážky dětí jiných národností**. Dále dva respondenti zvolili ještě jednu z možných odpovědí, a to **vyčleňování z kolektivu**.

Otázka č. 14 - Mají podle Vás děti v předškolním věku rasové předsudky?

Tabulka 13: Rasové předsudky u dětí předškolního věku

Možnosti	n	%
ne	88	85,44
ano	15	14,56
Σ	103	100

Graf 13: Rasové předsudky u dětí předškolního věku

U poslední otázky vidíme jasně na grafu, že podle učitelů/učitelek z MŠ děti v předškolním věku **rasové předsudky nemají**, odpovídalo tak celkem 85,44%. Necelých 15% si myslí, že děti v předškolním věku **rasové předsudky mají**. Můžeme uvážit, že děti v předškolním věku nemají zábrany se hrát a komunikovat s jakýmkoli vrstevníkem jiné rasy, kultury, či národnosti. Rasové předsudky se u nich nevyskytují a jak už zmiňujeme v teoretické části, mohou mít děti předsudky jen díky chování svých rodičů, neboť jsou jejich hlavním vzorem.

5.2 Odpovědi na výzkumné otázky a hypotézy

Z odpovědí, které jsme získali prostřednictvím dotazníkového šetření, si nyní můžeme odpovědět na výzkumné otázky a hypotézy, které byly stanoveny před začátkem výzkumu.

VO č. 1: Existuje souvislost mezi zkušenostmi se zapojováním multikulturních programů do vzdělávání dětí s délkou pedagogické praxe učitelů/učitelek v mateřských školách?

Tuto výzkumnou otázku jsme si ověřili následující hypotézou: **H1**

1H₀ Všichni učitelé/učitelky z mateřských škol mají stejné zkušenosti se zapojováním multikulturních programů do vzdělávání dětí bez rozdílu délky jejich pedagogické praxe.

1H_A Učitelé/učitelky z mateřských škol s delší pedagogickou praxí mají větší zkušenosti se zapojováním multikulturních programů do vzdělávání dětí.

K ověření této hypotézy byla zvolena otázka č. 1. a 4. z dotazníku.

Pro testování hypotéz použijeme test nezávislosti chí-kvadrát pro kontingenční tabulku.

Tabulka 14: Vliv délky pedagogické praxe na zkušenosti se zapojováním multikulturních programů

Odpovědi	0-5 let	6-10 let	11 a více let	Σ
Ano	12 (15,5)	5 (4,1)	11 (8,4)	28
Ne	45 (41,5)	10 (10,9)	20 (22,6)	75
Σ	57	15	31	103

Hodnota testového kritéria je $\chi^2 = 2,461$

Stupně volnosti tabulky $f = 2$

Při hladině významnosti 0,05 je hodnota testového kritéria pro stupně volnosti $f = 2$

$\chi^2_{0,05}(2) = 5,991$

Platí $\chi^2 < \chi^2_{0,05}$. Nelze tedy odmítnout nulovou hypotézu.

Lze tedy říci, že všichni učitelé, bez rozdílu délky praxe, mají stejné zkušenosti se zapojováním multikulturních programů do vzdělávání dětí.

VO č. 2: Do jaké míry je pro učitele důležité zařazení multikulturní výchovy do RVP PV?

S následující výzkumnou otázkou se pojí 1. a 2. otázka v dotazníku. Zde si v tabulce názorně zaznamenáme výpovědi respondentů a spojitost těchto dvou otázek.

Tabulka 15: Důležitost zařazení MKV do RVP PV

Odpovědi	0-5let	6-10 let	11 a více let
Velmi důležité	12 (21,1%)	1 (6,7%)	4 (12,9%)
Důležité	38 (66,7%)	11 (73,3%)	20 (64,5%)
Zbytečné	3 (5,3%)	2 (13,3%)	5 (16,1%)
Zbytečné, pouze přidává pedagogům práci a administrativu.	4 (7%)	1 (6,7%)	2 (6,5%)

V tabulce můžeme vidět znázornění odpovědí v dotazníku v počtu respondentů a v procentech (%).

Možnosti v dotazníku zněly takto: **A** - Velmi důležité, **B** - Důležité, **C** - Zbytečné, **D** - Zbytečné, pouze přidává pedagogům práci a administrativu.

V procentuálním vyjádření následovně:

0 -5 let   **A / B / C / D** -   **21,1% / 66,7% / 5,3% / 7%**

6-10 let   **A / B / C / D** -   **6,7% / 73,3% / 13,3 / 6,7%**

11 a více let   **A / B / C / D** -   **12,9% / 64,5% / 16,1% / 6,5%**

Z výzkumu jsme došli k zjištění, že učitelé/učitelky s délkou pedagogické praxe 6-10 let považují zařazení MKV do RVP PV ve větší míře za důležité (73,3%) než učitelé/učitelky s kratší pedagogickou praxí 0-5 let (66,7%) a učitelé/učitelky s pedagogickou praxí 11 a více let (64,5%).

Ovšem za **velmi důležité** zařazení MKV do RVP PV považuje nejvíce skupinka učitelů/učitelek s pedagogickou praxí **0-5 let**. Toto zjištění je velmi zajímavé, z hlediska délky jejich pedagogické praxe, kdy nemají ještě tolik zkušeností jako pedagogové s pedagogickou praxí delší.

VO č. 3: Do jaké míry zařazují učitelé/učitelky, s ohledem na délku jejich pedagogické praxe, prvky multikulturní programů do výuky?

Se třetí výzkumnou otázkou se pojí první a pátá položka v dotazníku a to jsou: Jak dlouho působíte jako učitel/učitelka v mateřské škole? Zařazujete Vy osobně tyto prvky multikulturních programů do výuky?

Na následující dotazníkovou otázku odpovídalo pouze **28** respondentů ze **103** možných. Záleželo to na předchozí otázce, která se respondentů ptala, zda mají zkušenosti se zařazením multikulturních prvků do vzdělávání dětí? Pokud odpověděli NE, pokračovali až otázkou číslo 8.

Učitelé/učitelky s pedagogickou praxí **0-5 let** odpovídali následovně: **ANO - 15,8%, NE - 5,3%.**

Učitelé/učitelky s pedagogickou praxí **6-10 let** odpovídali následovně: **ANO - 26,7%, NE - 6,7%.**

Učitelé/učitelky s pedagogickou praxí **11 a více let** odpovídali následovně: **ANO - 32,3%, NE - 3,2%.**

Zde jasně vidíme, že učitelé/učitelky s nejdéší pedagogickou praxí v MŠ zařazují nejvíce prvky multikulturní výchovy do výuky s dětmi. Podle tohoto zjištění můžeme usoudit, že to závisí na zkušenostech a práci s dětmi a také na okolnostech aktuální společenské situace.

VO č. 4: Zda učitelé/učitelky, kteří se setkali s dětmi cizí národnosti ve své třídě, mají zkušenosti se zapojením multikulturních programů do vzdělávání dětí?

K následující výzkumné otázce a jejím ověření jsme vytvořili následující dvě hypotézy. K vytvoření hypotézy **H2** byla zvolena otázka č. 4. a 8.

2H₀: Všichni učitelé/učitelky mají stejné zkušenosti se zapojením multikulturních programů do vzdělávání dětí bez rozdílu, zda se setkali ve své třídě s dítětem cizí národnosti.

2H_A: Učitelé/učitelky, kteří se setkali s dítětem cizí národnosti ve své třídě, mají větší zkušenosti se zapojováním multikulturních programů do vzdělávání dětí.

K ověření této hypotézy jsme použili test nezávislosti chí-kvadrát pro čtyřpolní tabulku.

Tabulka 16: Test nezávislosti chí-kvadrát pro čtyřpolní tabulku

		Otázka č. 8			
		Odpovědi	Ano	Ne	Σ
Otázka č. 4	Ano		23 (15,2)	5 (12,8)	28
	Ne		33 (40,8)	42 (34,2)	75
	Σ		56	47	103

Otázka č. 8 zněla: Setkali jste se s dítětem cizí národnosti ve své třídě?

Otázka č. 4 zněla: Máte zkušenosti se zapojením multikulturních programů do vzdělávání dětí?

Hodnota testového kritéria $\chi^2 = 11,948$

Stupeň volnosti $f = 1$

Hladina významnosti 0,01 je hodnota testového kritéria pro stupeň volnosti $f = 1$

$$\chi_{20,01}^2(1) = 6,635$$

Zjistili jsme, že vypočítaná hladina χ^2 je větší než kritická hodnota $\chi_{20,01}^2(1) = 6,635$, proto přijímáme alternativní hypotézu a odmítáme nulovou. Učitelé/učitelky, kteří se setkali s dítětem cizí národnosti ve své třídě, mají tedy větší zkušenosti se zapojováním multikulturních programů do vzdělávání dětí než učitelé/učitelky, kteří se s dítětem cizí národnosti ve své třídě nesečkali.

Dále jsme zkoumali a vytvořili třetí hypotézu **H3**, zda se s těmito dětmi setkávají spíše učitelé/učitelky s delší pedagogickou praxí v MŠ. K ověření následujících hypotéz jsme použili otázky č. 1. a 8. Vytvořili jsme tedy následující hypotézy:

3H₀: Všichni učitelé/učitelky se ve své třídě setkávají s dětmi cizí národnosti bez rozdílu délky pedagogické praxe v MŠ.

3H_A: Ti učitelé/učitelky, kteří mají delší pedagogickou praxi v MŠ, se častěji setkávají s dětmi cizí národnosti ve své třídě.

Tabulka 17: Souvislost mezi délkou pedagogické praxe a setkáním s dítětem cizí národnosti

Odpovědi	0-5 let	6-10 let	11 a více let	Σ
Ano	32 (31)	8 (8,2)	16 (16,9)	56
Ne	25 (26)	7 (6,8)	15 (14,1)	47
Σ	57	15	31	103

Otázka č. 1 zněla: Jak dlouho působíte jako učitel/učitelka v mateřské škole?

Otázka č. 8 zněla: Setkali jste se s dítětem cizí národnosti ve Vaší třídě?

Hodnota testového kritéria je $\chi^2 = 0,186$

Stupně volnosti tabulky $f = 2$

Při hladině významnosti 0,05 je hodnota testového kritéria pro stupně volnosti $f = 2$

$\chi^2_{0,05}(2) = 5,991$

Platí $\chi^2 < \chi^2_{0,05}$. Nelze tedy odmítnout nulovou hypotézu.

Lze tedy konstatovat, že se všichni učitelé bez rozdílu délky pedagogické praxe v MŠ setkávají s dětmi cizí národnosti ve své třídě.

Na závěr když shrneme hypotézu 2. a 3. lze tedy říci, že učitelé/učitelky, kteří se už setkali s dítětem cizí národnosti ve své třídě, mají větší zkušenosti se zapojením multikulturního programu do vzdělávání dětí a nezáleží na tom délka jejich pedagogické praxe v MŠ.

5.3 Doporučení pro praxi

Cílem výzkumu bylo zjistit, jak moc je využívána multikulturní výchova při edukačním procesu v mateřských školách. Jak jsme zjistili, mnoho pedagogů v mateřských školách nebyla nikdy seznámena s tímto tématem, a proto neví, jakým způsobem by se mohla začlenit do vzdělávací soustavy. Proto jen malé procento z nich využívá prvků multikulturní výchovy při výchově dětí a začlenění těchto prvků do výchově-vzdělávacího procesu. I když není multikulturní výchova začleněná jako průřezové téma do RVP PV, doporučujeme učitelům a učitelkám v českých mateřských školách, aby se zamysleli nad aktuálními podmínkami a adaptací dětí cizí národnosti do kolektivu dětí v české mateřské škole. Pomohlo by to v upevňování vztahů s vrstevníky, předcházení posměškům a k rozvoji osob-

nosti dítěte k toleranci. Existuje mnoho autorů, kteří napsali různé publikace, jež napomáhají k osvojení tématu o multikultuře. Nalezneme zde spoustu činností zaměřených na poznávání cizích zemí, kultur a jejich zvyků a tradic, se kterými se děti mohou seznámit pomocí her.

Dále doporučujeme se zabývat podrobněji problematikou MKV v mateřských školách a jejím ukotvení v RVP PV do budoucnosti, kde je toto téma v současnosti dosti opomíjené.

ZÁVĚR

V bakalářské práci jsme se zabývali využitím multikulturní výchovy při edukační práci v mateřských školách ve Zlínském kraji. Tato práce byla rozdělena na teoretickou a praktickou část.

Teoretická část se zabývala pojmy, které se vyskytují v souvislosti s multikulturní výchovou. Uváděli jsme zde vztah multikulturní výchovy k sociální pedagogice a věnovali se publikacím v odborné literatuře. Z oblasti předškolního vzdělávání jsme si vyjasnili tvorbu Školního vzdělávacího programu a jeho zaměření na MKV, popsali jsme konkrétní plán na vzdělávání dětí v předškolním věku.

Z pedagogické praxe víme, že na začleňování dítěte do kolektivu hraje velkou roli a má vliv mnoho faktorů, ať už to jsou nevhodné podmínky v prostředí, používání nevhodných výchovných postupů tak i jeho individualita. Mnohdy se mluví o multikulturní výchově v otázkách, zda je vhodné začít s multikulturním vzděláváním už v předškolním věku. V bakalářské práci jsme se věnovali tomu, že dítě je schopno se všestranně rozvíjet již v tak útlém věku. Individuální přístup k dítěti jako k citlivé osobnosti směřuje k jeho vyrovnanému rozvoji. Správná komunikace a prostředí kolem něj potlačují možná rizika a je tak možné vychovat z takového dítěte člověka, který dokáže tolerovat a respektovat lidi z jiných etnik a jiného společenství. MKV je obsažena v Rámcovém vzdělávacím programu pro předškolní vzdělávání jen v rámci určitých vzdělávacích cílů, ale není v něm zakotvena jako průřezové téma.

Praktická část bakalářské práce zjišťuje, jak často realizují multikulturní výchovu pedagogové v mateřských školách ve Zlínském kraji. Výzkumné šetření prokázalo, že se s multikulturní výchovou při své pedagogické praxi ještě nesešli a nijak ji do svých plánů nezařazují. Nějaké povědomí o MKV mají, ale je potřeba ještě více zapracovat na zařazení MKV do Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání jako na hlavním tématu. Bohužel je na této úrovni jen v základním vzdělávání.

Doufáme, že tato práce pomůže k rozšíření povědomí o dané problematice, poskytne zpětnou vazbu pedagogům a ředitelům v MŠ a na základě získaných údajů donutí poupravit každodenní činnosti a zahrnout do nich i části multikulturní výchovy.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

BAKOŠOVÁ, Z., *Sociální pedagogika*. Bratislava: Polygrafické stredisko UK v Bratislave. 1994, s. 6. ISBN 80-223-0817-X.

BALVÍN, Jaroslav. *Metody výchovy a vzdělávání ve vztahu k národnostním menšinám: mezinárodní konference: 4. setkání národnostních menšin a 23. setkání Hnutí R: 11. -12. listopadu 2004*. Praha: Komise Rady hl. m. Prahy pro oblast národnostních menšin, 2005. Praha a národnosti. ISBN 80-902-9728-5.

BALVÍN, Jaroslav. *Pedagogika, andragogika a multikulturalita*. Vyd. 1. Praha: Hnutí R v nakl. Radix, 2012. ISBN 978-80-86798-07-3.

ČERMÁKOVÁ, Jarmila Hannah. *Ty Já = kamarádi: hry, básničky, pohádky a teorie podporující multikulturní výchovu*. Vyd. 1. Ilustrace Jarmila Marešová. Praha: ISV, 2000. ISBN 80-858-6676-5.

HLADÍK, Jakub. *Multikulturní výchova: (socializace a integrace menšin)*. Vyd. 1. Zlín: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, 2006. ISBN 80-731-8424-9.

CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2007. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-1369-4.

KOŤÁTKOVÁ, Soňa. *Dítě a mateřská škola*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2008. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-1568-1.

MOREE, Dana, JANSKÁ, Iva (ed.). *Než začneme s multikulturní výchovou: od skupinových konceptů k osobnostnímu přístupu*. Praha: Člověk v tísni, 2008. ISBN 978-80-86961-61-3.

PROCHÁZKA, Miroslav. *Sociální pedagogika*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2012. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-3470-5.

PRŮCHA, Jan. *Multikulturní výchova: teorie - praxe - výzkum*. Vyd. 1. Praha: ISV, 2001. Pedagogika (ISV). ISBN 80-858-6672-2.

PRŮCHA, Jan. *Multikulturní výchova: příručka (nejen) pro učitele*. Vyd. 1. Praha: Triton, 2006. První pomoc pro pedagogy. ISBN 80-725-4866-2.

PRŮCHA, Jan. *Přehled pedagogiky: úvod do studia oboru*. 3., aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-567-7.

PRŮCHA, Jan, Jiří MAREŠ a Eliška WALTEROVÁ. *Pedagogický slovník*. 2. rozš. a přeprac. vyd. Praha: Portál, 1998. ISBN 80-717-8252-1.

SMOLÍKOVÁ, Kateřina. *Manuál k přípravě školního (třídního) vzdělávacího programu mateřské školy*. 2. vyd. V Praze: Výzkumný ústav pedagogický, 2005. ISBN 80-870-0001-3.

SVOBODOVÁ, Eva. *Vzdělávání v mateřské škole: školní a třídní vzdělávací program*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-774-9.

ŠTĚPAŘOVÁ, Ema a Lenka GULOVÁ (eds.). *Multikulturní výchova v teorii a praxi*. Brno: Katedra sociální pedagogiky Pedagogické fakulty MU, 2004. ISBN 80-866-3314-4.

ŠVARCOVÁ, Eva. *Slovníček pojmů k multikulturní výchově*. Vyd. 1. Hradec Králové: Gaudeamus, 2008. ISBN 978-80-7041-251-0.

ZAJITZOVÁ, Eliška. *Předškolní vzdělávání a jeho význam pro rozvoj jazyka a řeči*. Vyd. 1. Praha: Hnutí R, 2011. ISBN 978-80-86798-14-1.

Elektronické zdroje:

Sociální pedagogika. *Wikipedia* [online]. 2015 [cit. 2016-03-31]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Soci%C3%A1ln%C3%AD_pedagogika

MARXTOVÁ, Marie. Multikulturní výchova v mateřské škole. *Metodický portál: Články* [online]. 11. 05. 2005, [cit. 2016-04-11]. Dostupný z WWW: <<http://clanky.rvp.cz/clanek/c/P/231/MULTIKULTURNI-VYCHOVA-V-MATERSKE-SKOLE.html>>. ISSN 1802-4785.

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

Aj. A jiné.

č. číslo

MKV Multikulturní výchova.

MŠ Mateřská škola

Např. Například.

RVP PV Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání.

ŠVP Školní vzdělávací program

ŠVP PV Školní vzdělávací program pro předškolní vzdělávání

TVP Třídní vzdělávací program

SEZNAM GRAFŮ

Graf 1: Délka pedagogické praxe	39
Graf 2: Zařazení MKV do RVP PV (dále do ŠVP)	40
Graf 3: Vliv MŠ na interkulturní toleranci dítěte	41
Graf 4: Zkušenost s multikulturními programy ve vzdělávání dětí	42
Graf 5: Zařazení prvků do výuky.....	43
Graf 6: Pravidelnost zařazování prvků do výuky	44
Graf 7: Připravenost na efektivní realizaci MKV	45
Graf 8: Setkání s dítětem cizí národnosti ve třídě.....	46
Graf 9: Použití speciálních prvků ve výuce	47
Graf 10: Zkušenost s dítětem cizí národnosti	48
Graf 11: Problémy v průběhu začleňování prvků MKV do výuky.....	50
Graf 12: Problémové reakce dětí na téma MKV	51
Graf 13: Rasové předsudky u dětí předškolního věku	52

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1: Délka pedagogické praxe.....	39
Tabulka 2: Zařazení MKV do RVP PV (dále do ŠVP)	40
Tabulka 3: Vliv MŠ na interkulturní toleranci dítěte.....	41
Tabulka 4: Zkušenost s multikulturními programy ve vzdělávání dětí	42
Tabulka 5: Zařazení prvků do výuky	43
Tabulka 6: Pravidelnost zařazování prvků do výuky.....	44
Tabulka 7: Připravenost na efektivní realizaci MKV	45
Tabulka 8: Setkání s dítětem cizí národnosti ve třídě.....	46
Tabulka 9: Použití speciálních prvků ve výuce	47
Tabulka 10: Zkušenost s dítětem cizí národnosti.....	48
Tabulka 11: Problémy v průběhu začleňování prvků MKV do výuky.....	50
Tabulka 12: Problémové reakce dětí na téma MKV.....	51
Tabulka 13: Rasové předsudky u dětí předškolního věku	52
Tabulka 14: Vliv délky pedagogické praxe na zkušenosti se zapojováním multikulturních programů.....	53
Tabulka 15: Důležitost zařazení MKV do RVP PV	54
Tabulka 16: Test nezávislosti chí-kvadrát pro čtyřpolní tabulku	56
Tabulka 17: Souvislost mezi délkou pedagogické praxe a setkáním s dítětem cizí národnosti	57

SEZNAM PŘÍLOH

PŘÍLOHA P I: Rešerše vybrané literatury

PŘÍLOHA P II: Slovník pojmů

PŘÍLOHA P III: Dotazník

PŘÍLOHA P I: REŠERŠE VYBRANÉ LITERATURY

BALVÍN, Jaroslav. *Pedagogika, andragogika a multikulturalita*. Vyd. 1. Praha: Hnutí R v nakl. Radix, 2012. ISBN 978-80-86798-07-3.

Tato monografie, kterou napsal doc. PhDr. Jaroslav Balvín, CSc. vysvětluje pojmy multikulturalita, interkulturality a plurality, které jsou v publikaci vědecky podloženy. Osobitý je pohled na vztah pedagogiky, andragogiky a multikulturalita. Knihu zkrášlují fotografie autora, které mají vysokou uměleckou hodnotu a vystihují kulturní vyžití Romů. Výzkumnou stránku knihy doplňují texty studentů, kde jsou popsány jejich názory a emocionální přístup k sociální sféře a její praktické využití v pomáhajících profesích sociálního pedagoga.

ČERMÁKOVÁ, Jarmila Hannah. *Ty Já = kamarádi: hry, básničky, pohádky a teorie podporující multikulturní výchovu*. Vyd. 1. Ilustrace Jarmila Marešová. Praha: ISV, 2000. ISBN 80-858-6676-5.

Publikace se zabývá multikulturní výchovou aplikovanou na děti předškolního i školního věku. Autorka v knize píše cenné rady pro pedagogy a věnuje jim materiál podporující multikulturní výchovu při vzdělávacím procesu. Najdeme zde ukázky her, básniček, říkaneček, pohádek z cizího prostředí. Tento text je využitelný jako metodický materiál při edukaci. Dílo je také doplněno praktickými přílohami, jako jsou mapky, skládanky a ukázky pojmů z různých zemí.

HLADÍK, Jakub. *Multikulturní výchova: (socializace a integrace menšin)*. Vyd. 1. Zlín: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, 2006. ISBN 80-731-8424-9.

V těchto skriptech se dočteme a seznámíme se s pojmy multikulturalismu a multikulturní výchovy a jejich ukotvením v pedagogice. Autor zveřejňuje v textu definice od více autorů, kteří se touto problematikou zabývají, pro lepší pochopení. Zde je taky přehled národnostních menšin v České republice a v závěru je sepsán slovníček základních pojmů.

KOŤÁTKOVÁ, Soňa. *Dítě a mateřská škola*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2008. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-1568-1.

Autorka popisuje v publikaci první roky života dítěte, významný životní moment prvního nástupu dítěte do mateřské školy a jeho náhlé odloučení od rodiče. Popisuje režim dne v mateřské škole, vzdělávací program a vyzdvihuje význam her. Kniha je určena jak pedagogům, tak i rodičům těchto dětí.

PRŮCHA, Jan. *Multikulturní výchova: příručka (nejen) pro učitele*. Vyd. 1. Praha: Triton, 2006. První pomoc pro pedagogy. ISBN 80-725-4866-2.

Průcha se ve své knize zabývá teorií a praxí multikulturní výchovy v hojných příkladech a výzkumech z českého, ale i zahraničního prostředí. Doplnkem knihy jsou praktické příklady, výsledky výzkumů a jejich výchovným uplatněním.

PRŮCHA, Jan, Jiří MAREŠ a Eliška WALTEROVÁ. *Pedagogický slovník*. 2. rozš. a přeprac. vyd. Praha: Portál, 1998. ISBN 80-717-8252-1.

Pedagogický slovník obsahuje pojmy, které se pojí především s pedagogikou, psychologií a dalšími vědními obory. Je nezbytnou součástí studentů pedagogiky sociálních oborů, pedagogů, výzkumníků a novinářů.

SVOBODOVÁ, Eva. *Vzdělávání v mateřské škole: školní a třídní vzdělávací program*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-774-9.

Knihy je určena učitelkám a ředitelkám mateřských škol a slouží také jako výborný studijní materiál pro studenty pedagogických oborů. Objasňuje problematiku RVP PV, tvorbu školního vzdělávacího programu a třídního vzdělávacího programu. Pomáhá při evaluaci pedagogické činnosti.

ŠTĚPAŘOVÁ, Ema a Lenka GULOVÁ (eds.). *Multikulturní výchova v teorii a praxi*. Brno: Katedra sociální pedagogiky Pedagogické fakulty MU, 2004. ISBN 80-866-3314-4.

Knihy je sepsána pomocí teorií různých autorů zahraničních i českých. Jejich příspěvky se zabývají teoriemi multikulturní výchovy, náboženstvím v dnešní společnosti, oblastí etnických menšin a vztahu romského žáka ke škole a trávení volného času.

PŘÍLOHA P II: SLOVNÍK POJMŮ

Etnicita - soustava prvků, které se navzájem ovlivňují, předávají se z pokolení na pokolení a poté se ztrácejí v kultuře a společnosti. Uznávané kvality a prvky jsou společným atributem dané kultury. (Diderot, 1999, In Švarcová, 2008, s. 15 – 16)

Etnické vědomí (identita) - psychický stav, při kterém si lidé uvědomují sounáležitost s nějakou etnickou skupinou, kdy spolu sdílejí věcné části etnicity nebo rodového původu. (Průcha, 2001, s. 19)

Etnikum - skupina lidí, kteří mají společný rasový původ, jazyk, kulturu. Můžeme říct, že etnikum se může vyznačovat svou vlastní etnicitou. (Průcha, 2001, s. 18)

Interkulturalita - vztahy mezi jednotlivými kulturami a jejich vzájemnou komunikací a interakcí (Balvín, 2012, s. 55).

Kultura - ucelený systém hodnot, pravidel, kterými se řídí lidé dané společnosti. (Hladík, 2006, s. 72)

Kulturní pluralita - Kulturní pluralita vyjadřuje schopnost různých kultur považovat se za rovnocenné a tolerovat různé kulturní zvyklosti, aspekty a charakteristiky (Balvín, 2012, s. 59).

Kulturní vzorce (standards) - způsoby chování, norem, které jsou charakteristické pro určitou zemi či kulturu. (Průcha, 2006, s. 49).

Multikulturalita - je stav, kdy různé kultury existují vedle sebe v jednom celku a navzájem se mohou ovlivňovat (Balvín, 2012, s. 32).

Národnost - příslušnost k určitému národu v etnickém smyslu, který obvykle hovoří stejným jazykem, má společnou kulturu, historii a území. (Průcha, 2006, s. 37 - 38).

Národnostní menšina - společenství občanů, kteří žijí na stejném území a odlišují se od ostatních svým původem, kulturou, tradicemi. (Průcha, 2006, s. 40).

Předsudky - "Jsou to představy, názory a postoje, které určité skupiny lidí chovají k jiným skupinám nebo k sobě samým (autostereotypy)" (Průcha, 2001, s. 36).

Rasy - "Jsou velké skupiny lidí s charakteristickými tělesnými znaky, které jsou dědičné, vytvořily se vlivem přírodního prostředí a vznikly původně v určitých geografických teritoriích" (Průcha, 2006, s. 52).

Rasismus - "Rasismus je souhrnné označení pro takové jednání, které překračuje pouhé vnímání rasových odlišností a přetváří se na nepřátelské aktivity vůči příslušníkům jiné rasy. Takové aktivity se projevují v diskriminaci, v agresivním chování či násilí"(Průcha, 2006, s. 54).

Stereotypy - vlastnosti členů sociálních skupin, které vnímáme jako pevné, dané. (Švarcová, 2008, s. 39)

PŘÍLOHA P III: DOTAZNÍK

DOTAZNÍK PRO UČITELE/UČITELKY MATEŘSKÝCH ŠKOL

Dobrý den,

jsem studentkou Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, oboru Sociální pedagogika. Chtěla bych Vás, paní učitelky, páni učitelé mateřských škol s prosbou požádat o vyplnění anonymního dotazníku, který bude sloužit pouze pro výzkumné účely mé bakalářské práce s názvem: Vliv multikulturní výchovy při edukační práci v mateřských školách ve Zlínském kraji.

Děkuji za Váš čas a ochotu.

Kateřina Pastierčinová

1. Jak dlouho působíte jako učitel/učitelka v mateřské školce?

- a. 0-5 let
- b. 6-10 let
- c. 11 a více

2. Vyberte prosím odpověď, se kterou nejvíce souhlasíte.

Zařazení multikulturní výchovy do RVP PV (dále do ŠVP) považuji za:

- a. velmi důležité
- b. důležité
- c. zbytečné
- d. zbytečné, pouze přidává pedagogům práci a administrativu

3. Do jaké míry může mateřská škola ovlivnit interkulturní toleranci dítěte?

- a. mateřská škola nemá žádný vliv
- b. mateřská škola se pouze podílí na vytvoření tolerance, ale největší vliv mají rodiče dítěte
- c. mateřská škola má velmi podstatný vliv na interkulturní toleranci dítěte
- d. nedokážu posoudit

4. Máte zkušenosti se zapojením multikulturních programů do vzdělávání dětí? (Pokud je Vaše odpověď NE, pokračujte prosím otázkou č. 8)

- a. ano

b. ne

5. Zařazujete vy osobně tyto prvky do výuky? (pokud je Vaše odpověď NE pokračujte prosím otázkou č. 7)

a. ano

b. ne

6. Jak často zařazujete tyto prvky do výuky?

a. pravidelně, alespoň 1x za týden

b. pravidelně, alespoň 1x do měsíce

c. pravidelně, alespoň 2x za půlroku

d. nepravidelně, dle vhodnosti tématu

7. Cítíte se na základě svých zkušeností dostatečně připraven/a na efektivní realizaci?

a. ne, nejsem na realizaci multikulturní výchovy připraven/a ani teoreticky ani prakticky

b. částečně, při realizaci musím čerpat další poznatky a informace

c. ano, jsem plně připraven/a na realizaci MKV

8. Setkali jste se s dítětem cizí národnosti ve Vaší třídě?

a. ano

b. ne

9. Použil/a jste speciální prvky výuky napomáhající začlenění dítěte do kolektivu?

a. ano, zařadil/a jsem pravidelné aktivity do plánu výuky

b. ano, zařadil/a jsem jednorázově aktivity na seznámení dětí s problematikou

c. ne, neměl/a jsem důvod využívat speciálních prvků ve výuce

d. ne, prvky multikultury zařazuji pravidelně do týdenního plánu, děti problematiku chápou jako běžnou věc

10. Označte odpověď, se kterou se ztotožňujete.

Zkušenost s dítětem cizí národnosti ve třídě byla pro mne:

a. pozitivní zkušeností a přínosem pro profesní rozvoj

- b. negativní zkušeností, ale přínosem pro profesní rozvoj
- c. nevýznamná - setkávám se s podobnými situacemi často
- d. nemám zkušenost s dítětem cizí národnosti ve třídě

11. Vypište 4 prvky multikulturního vzdělávání, které používáte. Seřad'te sestupně dle četnosti používání.

- a. ....
- b. ....
- c. ....
- d. ....
- e. nezařazuji žádné prvky multikulturního vzdělávání do tematických celků.

12. Setkali jste se v průběhu začleňování prvků MKV do výuky s problémy? (Pokud odpovíte NE, pokračujte otázkou č. 14)

- a. ano, na toto téma děti reagují velmi citlivě
- b. ne, děti neprojevily žádné výjimečné reakce

13. Pokud ANO: Vyberte nejčastější problémové reakce dětí na téma multikulturní výchovy:

- a. posměšky nebo vtipy na dané téma
- b. šikana (rozhazování oblečení, krádeže jídla, schovávání hraček, atd...)
- c. slovní napadení/hrubé urážky dětí jiných národností
- d. fyzické napadení (v případě přítomnosti jiné národnosti ve třídě)
- e. vyčleňování z kolektivu
- f. jiné (uved'te):.....

14. Mají podle Vás děti v předškolním věku rasové předsudky?

- a. ano
- b. ne

Děkuji Vám za Váš čas a za vyplnění dotazníku.